

LIETUVOS PREKIŲ IR PASLAUGŲ EKSPORTO APŽVALGA

Prieš rengiant Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto strategiją – pirma užduotis specialistams – susidaryti aiškų vaizdą apie dabartinę situaciją, suvokti paskutiniųjų metų sektorinius pokyčius. Šiuo tikslu ir parengta Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto apžvalga.

Pirmoje Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto apžvalgos dalyje analizuojama kaip vystėsi Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas lyginant su bendruoju vidaus produktu (BVP). Taip kristalizuojamas Lietuvos ekonomikos atvirumas tarptautinei prekių ir paslaugų prekybai. Ekonomikos atvirumo rodikliai pateikiami ir Baltijos šalių bei ES-28 kontekste.

Antroje dalyje pateikiama prekių eksporto analizė pagal geografinį skaidymą. Pavaizduota dešimties pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų duomenys pagal eksportuojamas kombinuotas nomenklatūros prekių grupes bei pateikiamas Herfindal-Hirschman indeksas (HHI), nurodantis koncentraciją pagal rinkas ir pagal produktus.

Trečioje dalyje apžvelgiama prekių eksporto *balanso* analizė pagal kombinuotos nomenklatūros prekių grupes bei pateikiami pasiūlymai kaip mažinti prekybos deficitą. Taip pat identifikuojamos prekių grupės, kurių importą reiktų keisti sustiprinta vietine gamyba arba taupymu, bei nurodomos tos prekių grupės, kurių gamybą skatinant (skatinant užsienio investicijas ir produkciją) būtų sukuriama aukšta pridėtinė vertė ir pastarųjų prekių eksportas mažintų prekybos deficitą bei keltų Lietuvos gyventojų pragyvenimo lygį.

Ketvirtoje analizės dalyje trumpai apžvelgiamas paslaugų eksportas 2012 metais bei penktoje dalyje – trumpai pateikiamos mintys apie tolimesnę galimą eigą ir ilgalaikių pridėtų ar inicijuotų projektų tęstinumo svarbą.

I. Lietuvos ekonomika vis labiau priklausoma nuo eksporto bei pasaulio tarptautinės prekybos tendencijų

Didėjantis mažų šalių atvirumas tarptautinei prekybai sukuria galimybes plėsti prekybos rinką. Atsiveriančios naujos rinkos ne tik suteikia galimybes praplėsti vartotojų ratą, bet ir palengvina įžengimą į kaimynines rinkas. Atsirandančios naujos rinkos atveria kelius ir kitų produktų eksportui, naudojantis jau turimais eksporto mechanizmais: patirtimi, eksporto marketingo kanalais, rinkos žiniomis. Tačiau mažos ekonomikos kaip Lietuvos, Latvijos ir Estijos patiria ir tam tikrą riziką. Negalėdamos įtakoti tarptautinės prekybos tendencijų, įmonės, orientuotos į prekių ir paslaugų eksportą (dėl per menko vidaus paklausos kiekio), patiria didesnę rizikingumą. Ypač akivaizdus tokios priklausomybės pavyzdys: 2009 metais „įgriuvęs“ eksportas.

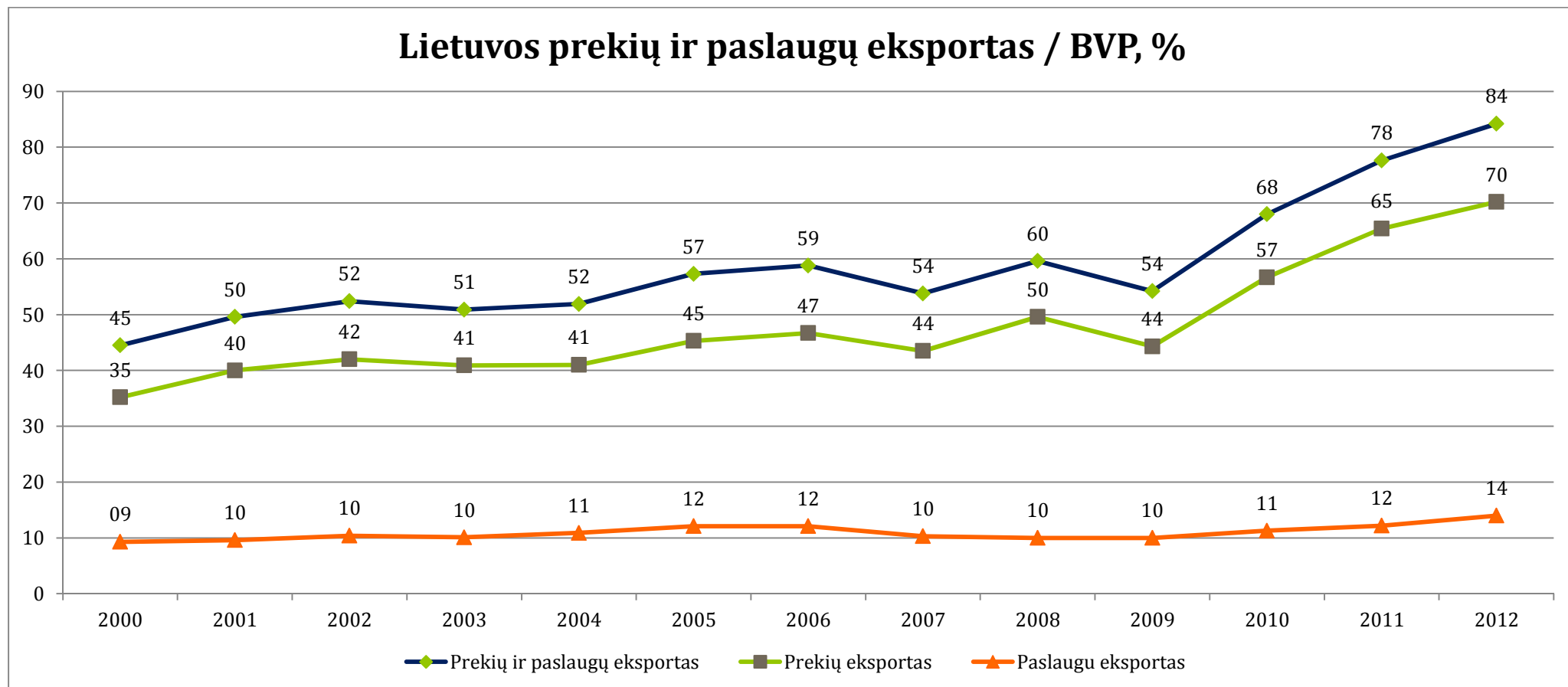
Žvelgiant į Lietuvos ekonomikos atvirumą, galima konstatuoti, jog lyginant su bendruoju vidaus produktu (BVP), eksportas vaidina vis svarbesnį vaidmenį Lietuvos ekonomikos vystymuisi.

Remiantis Eurostat duomenimis, 2000 metais Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas lyginant su bendruoju vidaus produktu (BVP) sudarė tik 45 procentus ir augo lėtais tempais iki 2009 metų, kai buvo pasiektas 60 procentu pikas. Pasaulinė finansų krizė nuvilnijusi 2008-2009 metais paveikė ir Lietuvos eksporto paklausą:

LIETUVOS PREKIŲ IR PASLAUGŲ EKSPORTO APŽVALGA

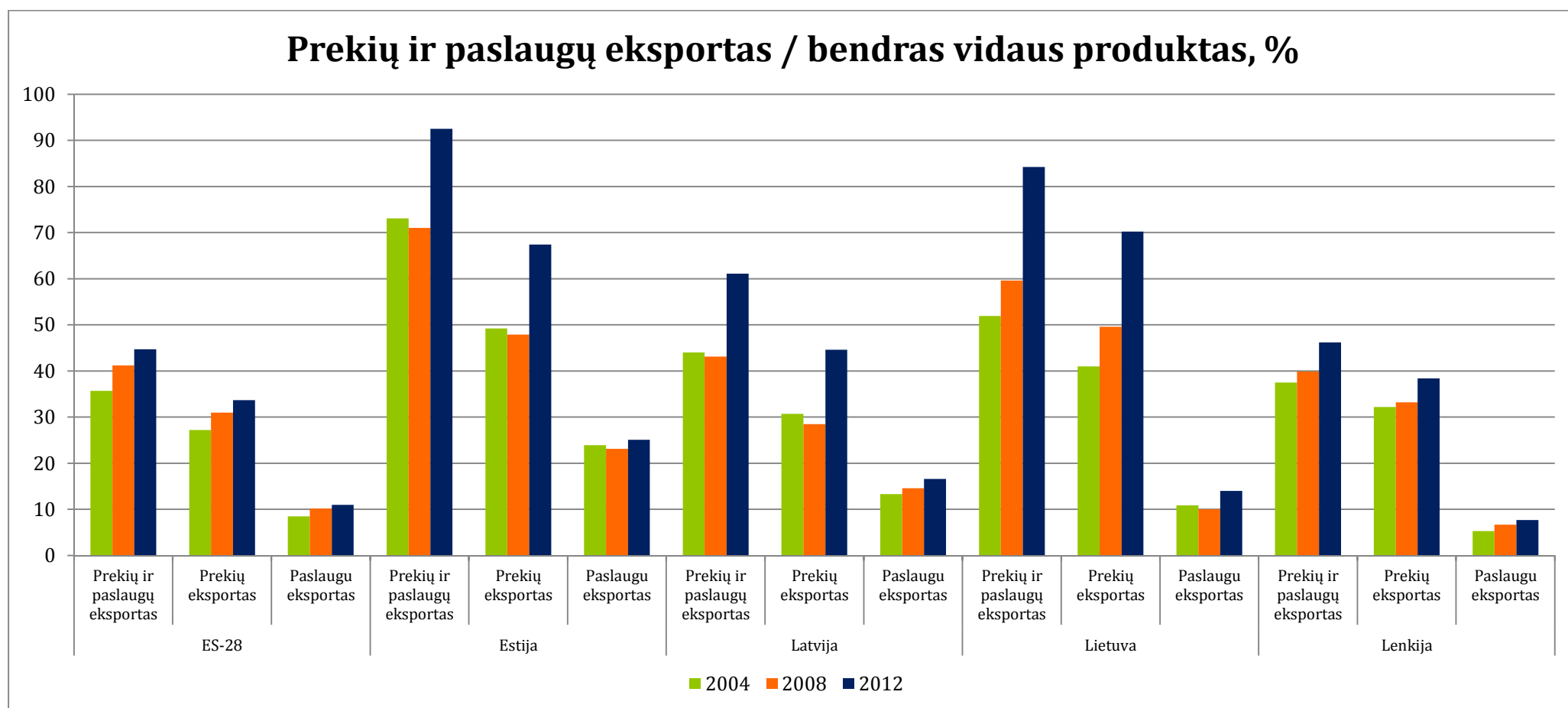
2009 metais eksportas lyginant su BVP smuko iki 54 procentų. Tačiau nepaisant besitęsiančių Euro zonos šalių skolų krizių – dėka persiorientavimo į kitas rinkas – Lietuvos eksporto dalis lyginant su BVP pradėjo sparčiai augti ir 2012 metais pasiekė 84 procentus BVP.

Kaip matyti (žr. 1 diagramą) pagrindinė eksporto augimo dalis lyginant su BVP atitenka prekių eksportui. Visgi paskutiniaisiais metais pastebima ir paslaugų eksporto augimo tendencija.

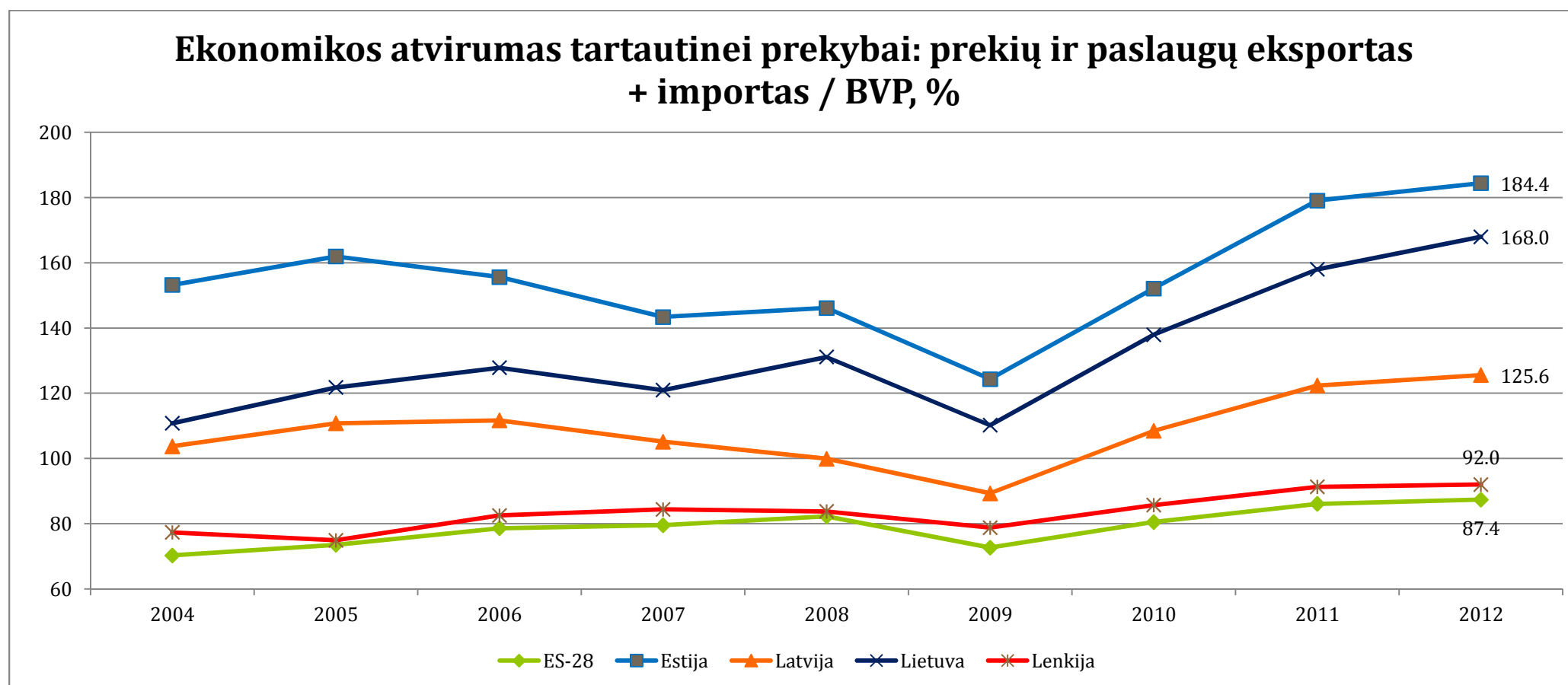
1

Menka Baltijos šalių vidinė rinka verčia pramonės ir paslaugų įmones kur kas labiau orientotis į produkcijos eksportą. Lyginant Baltijos šalis su Lenkija ir ES-28 vidurkiu, pastebimas bendras visų ekonomikų bruožas - sąsajų su tarptautine prekyba gilinimas (žr. 2 diagramą). ES-28 prekybos ir paslaugų eksportas lyginant su BVP padidėjo nuo 35,7 iki 44,7 procentų (2004-2012 metais), Estijos atitinkamai nuo 73,1 iki 92,5 %, Latvijos - nuo 44 iki 61,1% ir Lietuvos - nuo 51,9 iki 84,2 %. Taip pat pastebimas didėjantis Lenkijos ekonomikos atvirumas: nuo 37,5 iki 46,2%. Visgi dėl didelės vidinės rinkos Lenkijos ekonomika pagal priklausomybę nuo eksporto yra labiau panaši į bendra ES-28 vidurkį – kas suteikia stabilumo ekonominiam šalies vystimuisi.

2

Pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) definiciją – ekonomikos atvirumas tarptautinei prekybai vertinamas pagal prekių ir paslaugų eksporto ir importo sumą lyginant su bendroju vidaus produktu. 3 Diagrama pateikia šiuos duomenis, kurie akivaizdžiai vaizduoja tarptautinės prekybos svarbą Baltijos šalims, ypač Estijai ir Lietuvai lyginant su Lenkija ir ES-28 vidurkiu.

3

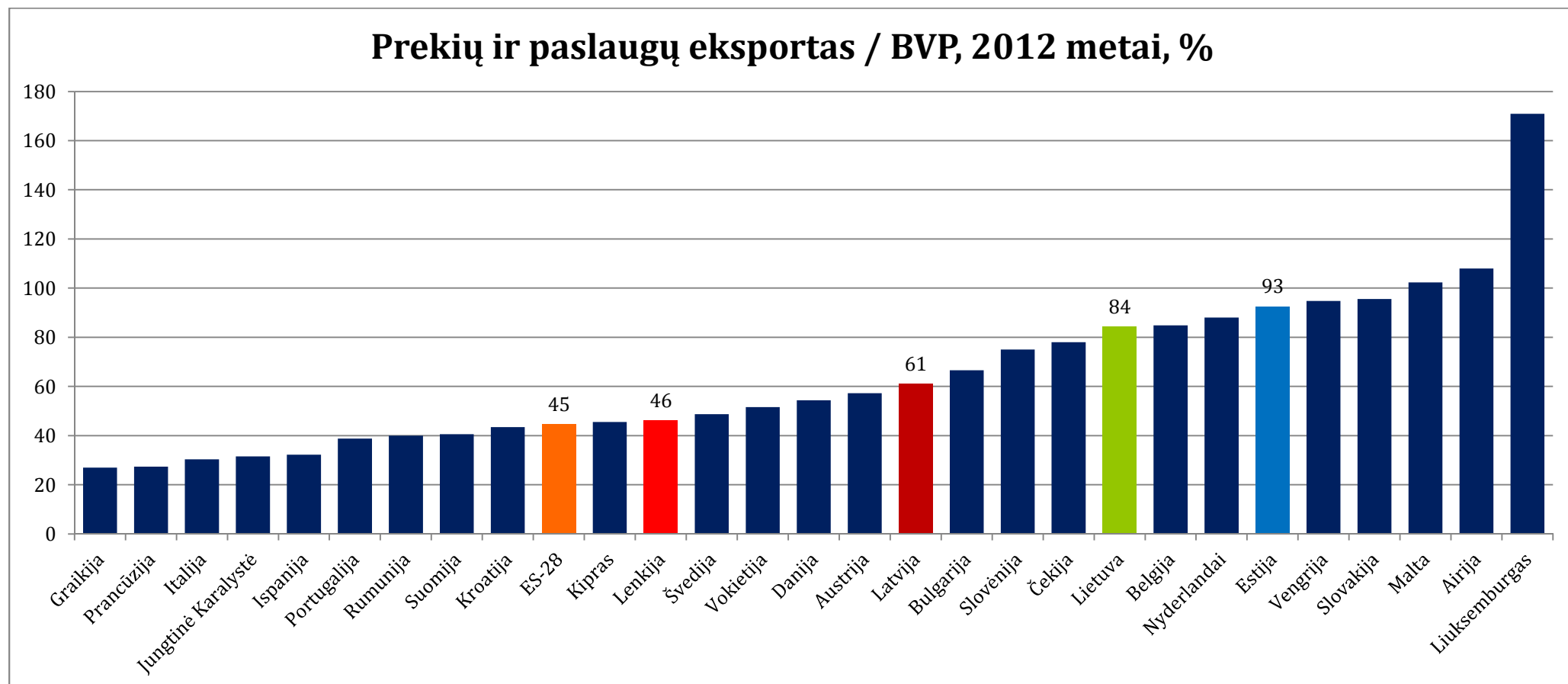
Vertinant eksporto įtaką Lietuvos ekonomikai ES-28 kontekste, pastebima tendencija, jog naujosios ES narės (įstojusios į ES 2004 / 2007 metais) yra atviresnės ekonomikos, nei ES senbuvės (žr.4 diagramą), nors esama išimčių - į paslaugų eksportą orientuoti Liuksemburgas, Airija ir Malta. Belgija ir Nyderlandai taip pat pasižymi

² Eurostat duomenys ir autoriaus skaičiavimai

³ Eurostat duomenys ir autoriaus skaičiavimai

LIETUVOS PREKIŲ IR PASLAUGŲ EKSPORTO APŽVALGA

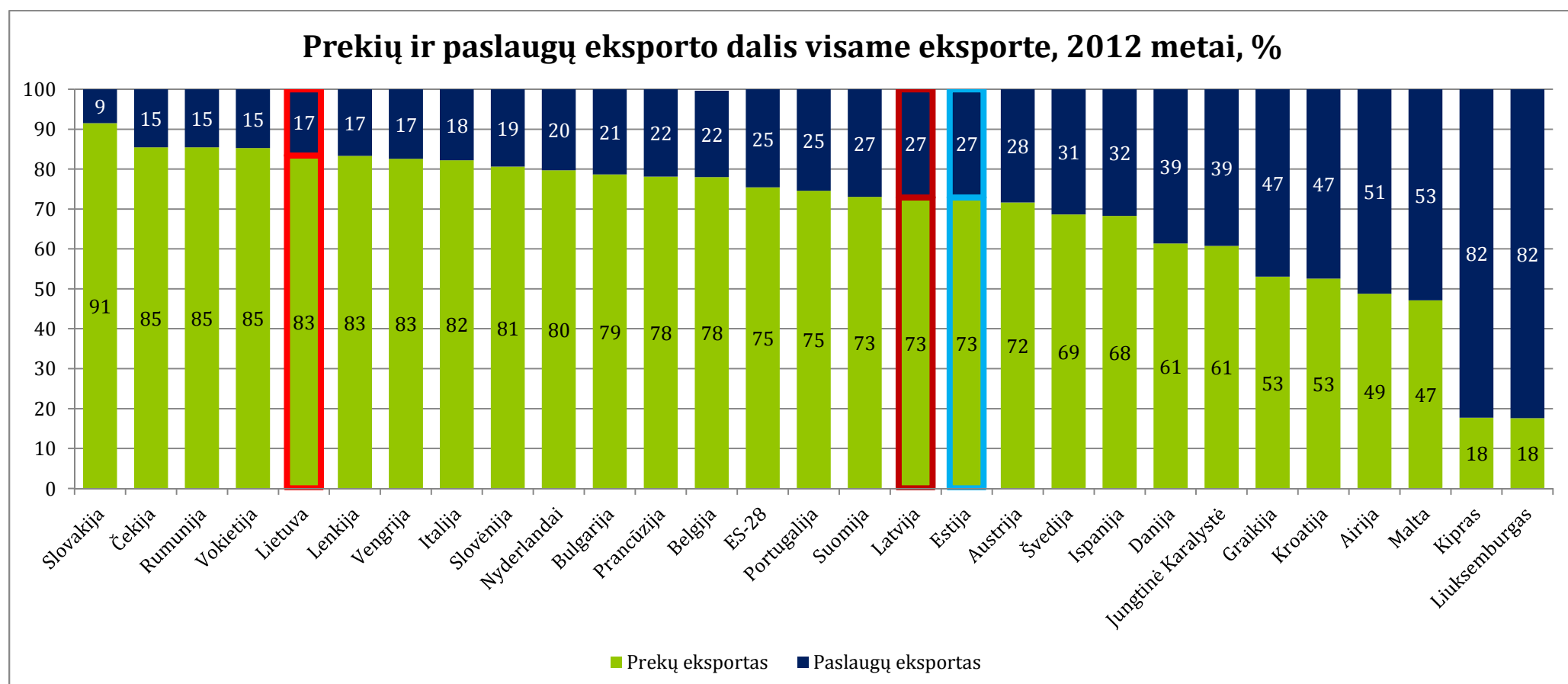
stipriu atvirumu eksportui stipria eksporto politika dalinai dėl menko ekonomikų dydžio bei geografinės padėties.

4

Visgi vertinant Lietuvą ES-28 kontekste reikia giliau pažvelgti ne tik į bendrą ekonomikos atvirumą, bet ir atvirumo sudedamąsias dalis (žr. diagramą 5) - naujosios ES narės rodo stipresnę priklausomumą nuo prekių eksporto. Išimtis tik „Europos motoru“ vadinama ir stipriu aukštos pridėtinės vertės prekių eksportu pasižyminti Vokietija, jau minėti Nyderlandai bei Italija.

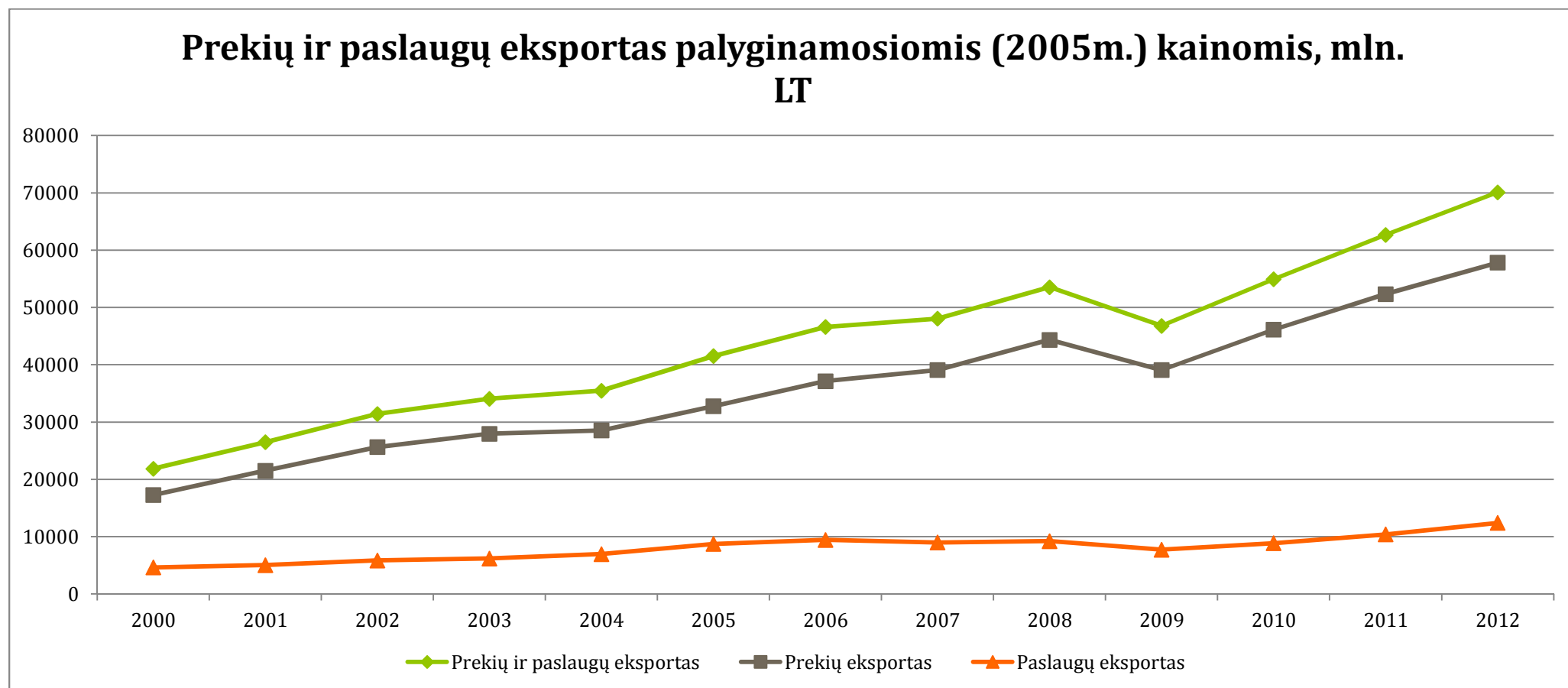
Visgi skirtumas tarp Baltijos šalių gana ryškus: Lietuvos eksportą dominuoja prekių eksportas, kuriam atitenka net 84 procentai viso eksporto. Tad paslaugų eksportas sudaro tik apie 15 procentų. Tuo tarpu Latvijoje ir Estijoje paslaugų eksportas siekia po 27 procentus. Abi šalys viršija ES-28 vidurkį, kuris siekia tik 25 procentus.

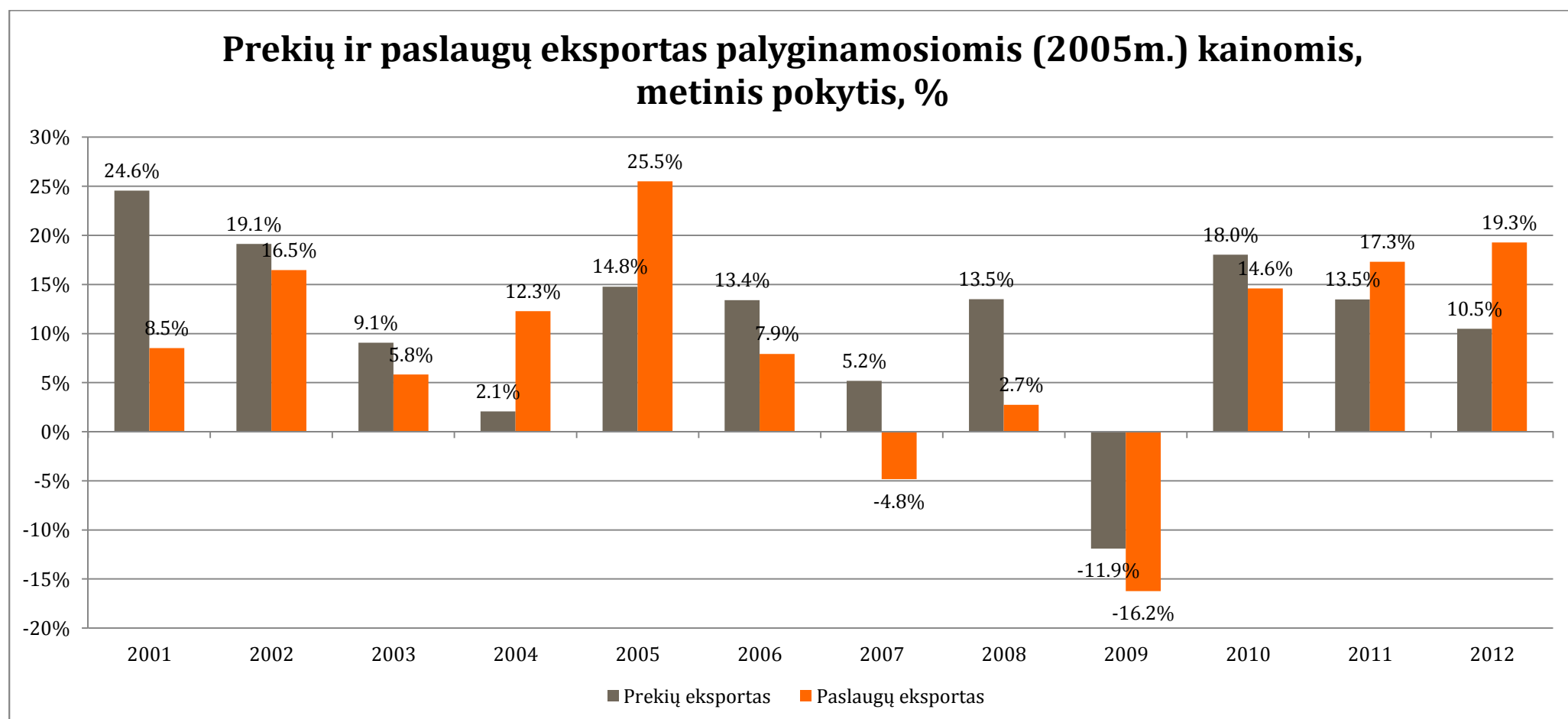
5

⁴ Eurostat duomenys ir autoriaus skaičiavimai

Deja nėra įmanoma nustatyti, koks būtų optimalus prekių ir paslaugų santykis Lietuvai. Nors iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, jog palyginamosiomis kainomis vertinamas 2009 metais patirtas eksportuojamų prekių įlūžis yra stipresnis nei eksportuojamų paslaugų (žr. 6 diagramą), visgi vertinant metinį eksporto pokytį (žr. 7 diagramą) matyti, jog paslaugų eksportas nėra atsparesnis pasaulinės ekonomikos įtakai.

6

7

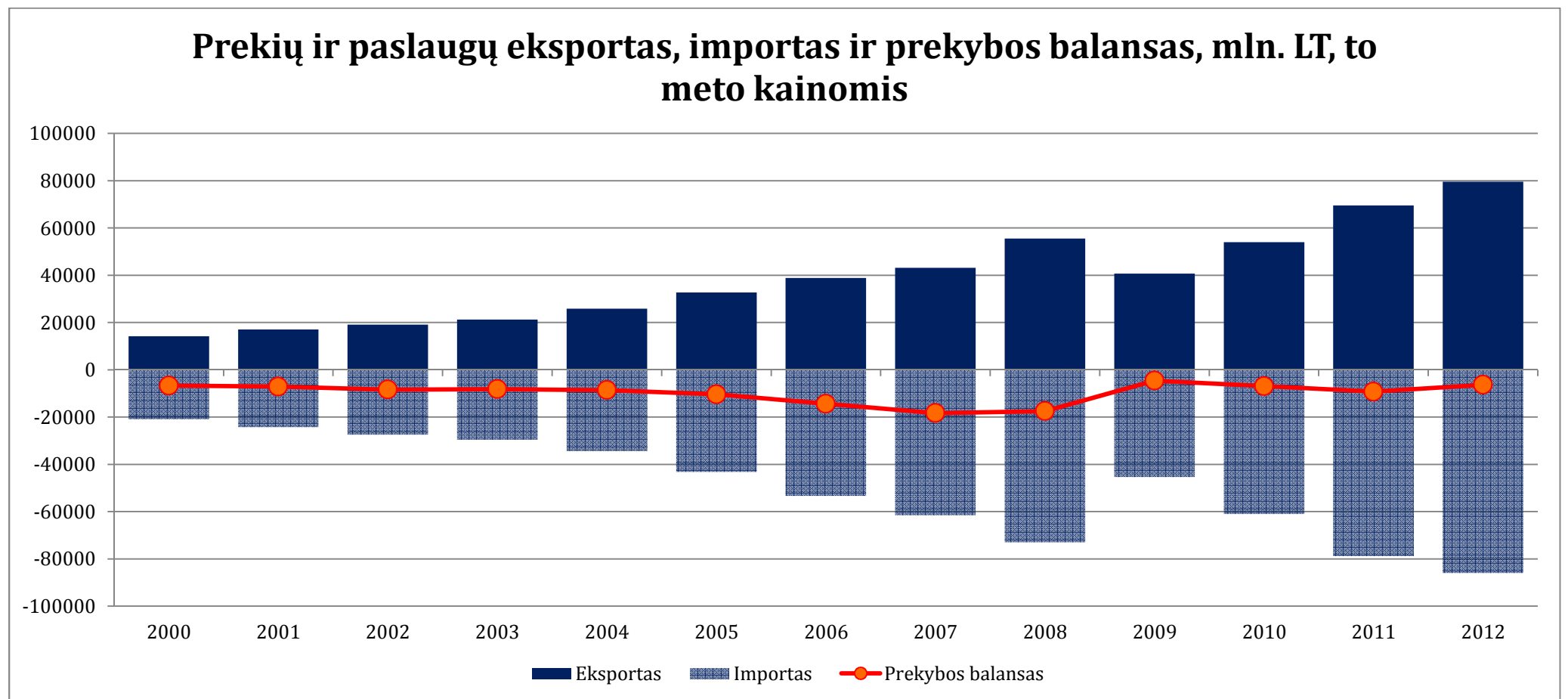
Nepaisant Lietuvos ekonomikos atsigavimo, Lietuvos prekybos balansas išlieka neigiamas (žr. 8 diagramą). Neigiamas prekybos balansas reiškia, jog importuojama už didesnę vertę nei eksportuojama, o susidaręs deficitas yra padengiamas sukauptomis arba skolintomis lėšomis. Norint išvengti galimo spaudimo Lietuvos Lito

⁵ Eurostat duomenys ir autoriaus skaičiavimai

⁶ Eurostat duomenys ir autoriaus skaičiavimai

⁷ Eurostat duomenys ir autoriaus skaičiavimai

kursui bei prekybos deficitą paversti pertekliumi, būtinas didesnis eksporto nei importo augimas ateityje. Tačiau tai galima pasiekti tik arba didinant eksporto apimtį, arba didinant eksportuojamų prekių vertę. Tiek pirmasis, tiek antrasis variantai reikalauja investicijų į pramonės ir paslaugų sektorių plėtrą: plečiant galimybes bei sukuriant aukštesnę prekių ir paslaugų pridėtinę vertę. Visgi investicijos į produktų ir paslaugų kūrimą turėtų būtų vertinamos kaip ilgalaikis tikslas. Tuo tarpu naujų rinkų paieška ir įžengimas į jas – instrumentas generuojantis eksporto augimą trumpuoju ir vidutiniu periodu.

8

II. Lietuvos eksporto rinkos – geografinis skaidymas

Atsižvelgiant į faktą, jog 84 procentus Lietuvos eksporto sudaro prekių eksportas, būtina išskirtinė prekių eksporto dinamikos analizė.

Nuvilnijusi pasaulinė ekonomikos krizė parodė Lietuvos ekonomikos pažeidžiamumą. Stipriai krintant Lietuvos eksporto paklausai užsienio šalyse, įmonės buvo priverstos stabdyti produktų gamybą, mažinti sąnaudas - neretai darbuotojų atleidimu „abipusiu sutarimu“ nutraukiant darbo sutartis. Didėjantis nedarbas, mažėjantys atlyginimai ir mokesčių surinkimas – paliko žymę Lietuvos ekonomikos kraštovaizdyje: stipriai padidėjusi emigracija ir ilgai išliekantis aukštas struktūrinis nedarbas.

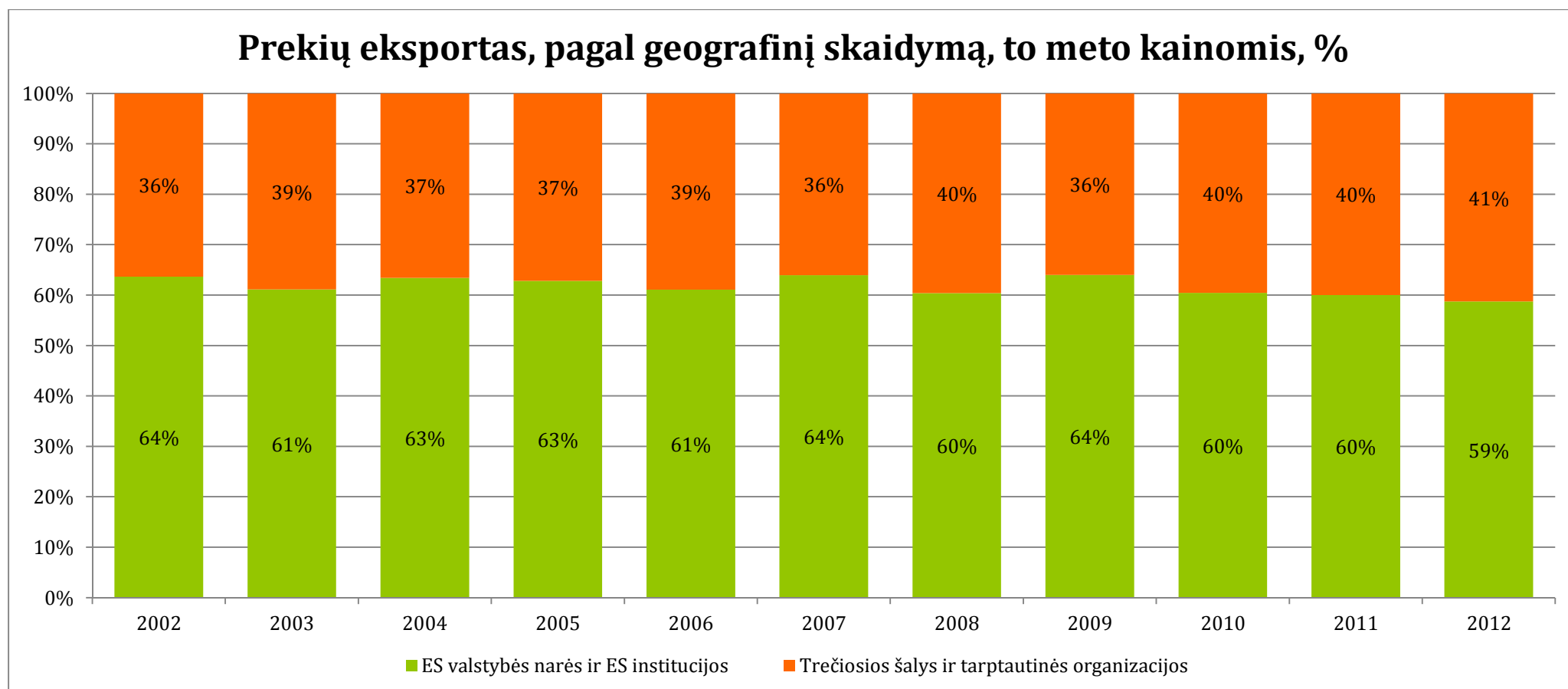
Pasibaigus pasaulinei ekonomikos krizei, ją pakeitė kai kurių Euro zonos valstybių skolų krizė. Neretai dėl vyriausybės priimtų išsipareigojimų gelbėti bankus, valstybės atsidūrė ties nemokumo riba ir buvo priverstos imtis griežtos taupymo politikos. Deja mažėjančios centrinės valdžios išlaidos persikėlė ir į mažėjančius šių šalių importo kiekius.

LIETUVOS PREKIŲ IR PASLAUGŲ EKSPORTO APŽVALGA

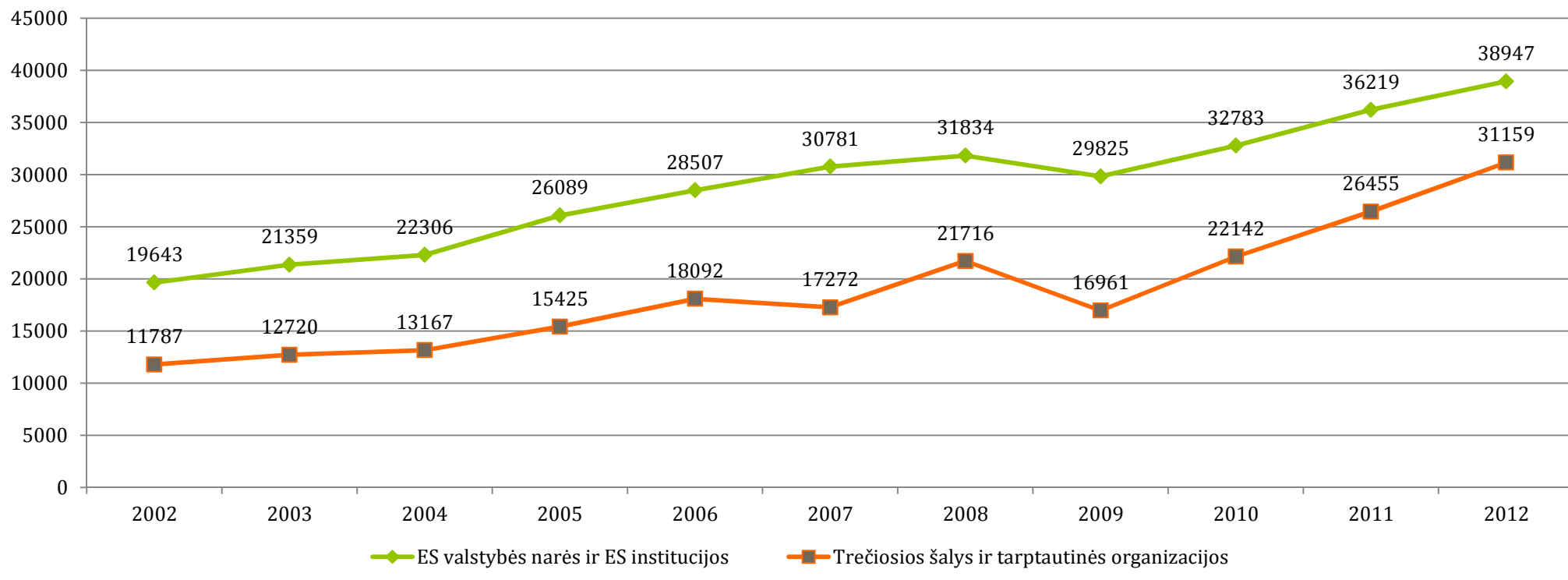
Lietuvos eksportui (o kartu ir logistikos sektoriui) iki šiol pavyko išvengti neigiamų pasekmių. Visgi vertinant ateities perspektyvas, prastėjančią Rusijos ekonomikos dinamiką ir toliau su recesija kovojančią Euro zoną – galima neigiama įtaka Lietuvos prekių eksportui.

Šioje dalyje apžvelgiamas prekių eksportas pagal geografinį skaidymą, lėmęs jog iki 2013 metų vidurio nebuvo jaučiamas prekių eksporto lėtėjimas.

Žvelgiant į 9 diagramą matyti, jog iki 2008 metų iš Lietuvos į ES valstybes buvo eksportuojama 61-64 procentų viso prekių eksporto. Atsigavus po 2009 metų krizės eksporto, dalis į ES šalis pradėjo mažėti ir pasiekė 59 procentus 2012 metais. Drastiškesnis prekių eksporto orientavimasis į trečiąsias šalis pastebimas vertinant prekių eksportą apimtimis, ty. vertinant palyginamosiomis 2005 metų kainomis (žr. 10 diagramą). Lyginant su 2008 metų eksportu, eksportas į ES šalis iki 2012 metų išaugo 22,3 procento, tuo tarpų į trečiąsias šalis - net 43,5 procento. Vertinant abu šiuos faktus, galima daryti išvadas, jog prekių eksportas į trečiąsias šalis padidėjo kiekiu, tačiau į ES šalis padidėjo eksportuojamų prekių vertė. Visgi Lietuvos prekių eksporto rinkos didėjantis diversifikavimas turi dvi puses: žvelgiant teoriškai diversifikavimas mažina eksporto fluktuacijos riziką. Lengvas persiorientavimas iš ES šalių į trečiąsias šalis tuo aspektu gali atrodyti kaip teigiamas vystymasis. Tačiau žvelgiant iš praktinės pusės galima ir tam tikra rizika. Per stiprus orientavimasis į Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą ir Kazachstaną neatneša ilgalaikės prekių eksporto diversifikavimo naudos. Jau šiuo metu pastebimas Rusijos ekonomikos dinamikos išsikvėpimas, kuris stiprėjant privers Rusiją taikyti protekcionistiškas priemones. O kadangi visas rytų regionas yra sąlyginai įtakojamas Rusijos – Lietuvos prekių eksporto rinkų diversifikavimas netampa tvaresniu.

Prekių eksportas, pagal geografinį skaidymą, palyginamosiomis (2005 m.) kainomis, mln. LT

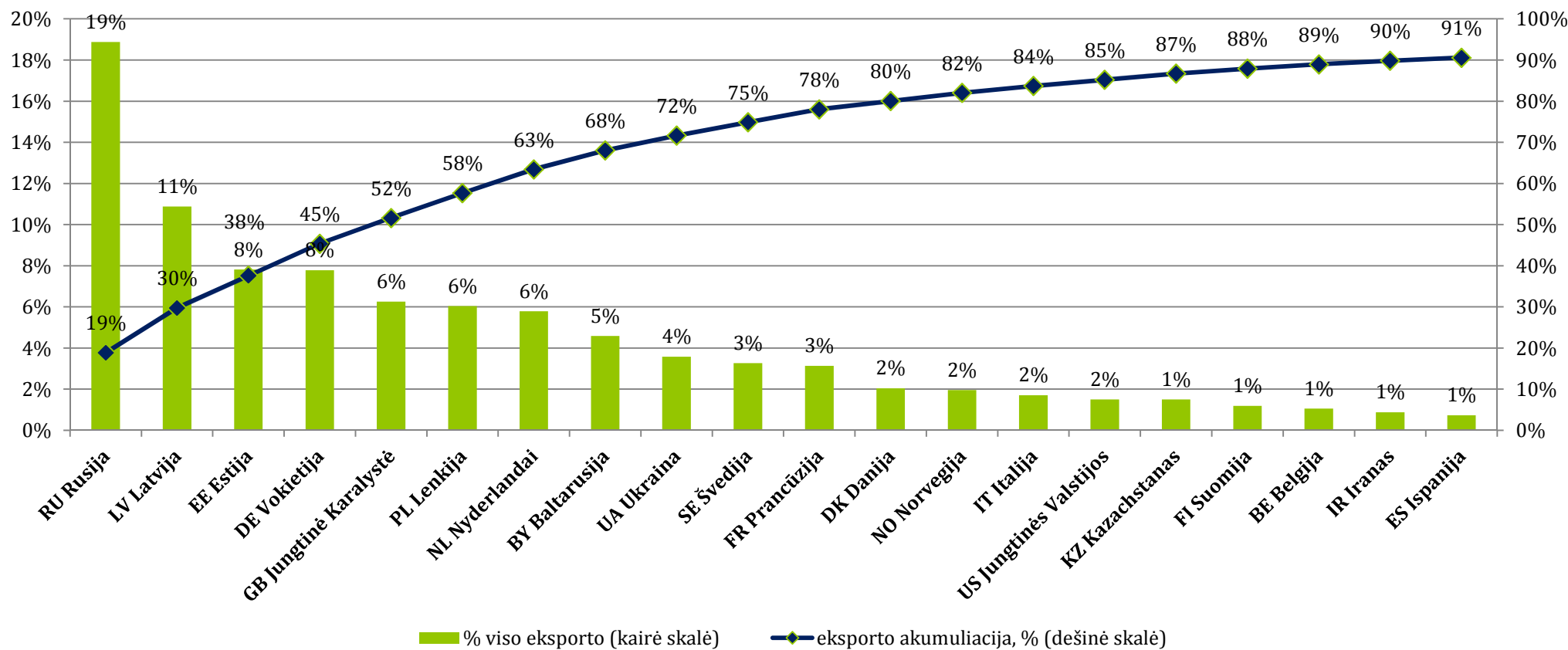

10

Žemiau pateiktoje diagramoje (žr. 11 diagramą) aiškiai matomas stiprus orientavimasis į geografiškai artimas šalis. Siekiant imunizuoti Lietuvos prekių eksportą diversifikuojant eksporto rinkas, būtina stipresnė orientacija į globalines rinkas: Aziją, Šiaurės ir Pietų Ameriką.

Stipri Lietuvos prekių eksporto koncentracija į Rusiją, Latviją ir Estiją kelia grėsmę eksporto vystymuisi. Lėtėjant Rusijos ekonominio vystymosi dinamikai, sumažėtų ne tik Lietuvos eksportas į Rusiją, bet ir į kitas Baltijos šalis, glaudžiai ekonomiškai susiejusias su Rusijos vystymuisi.

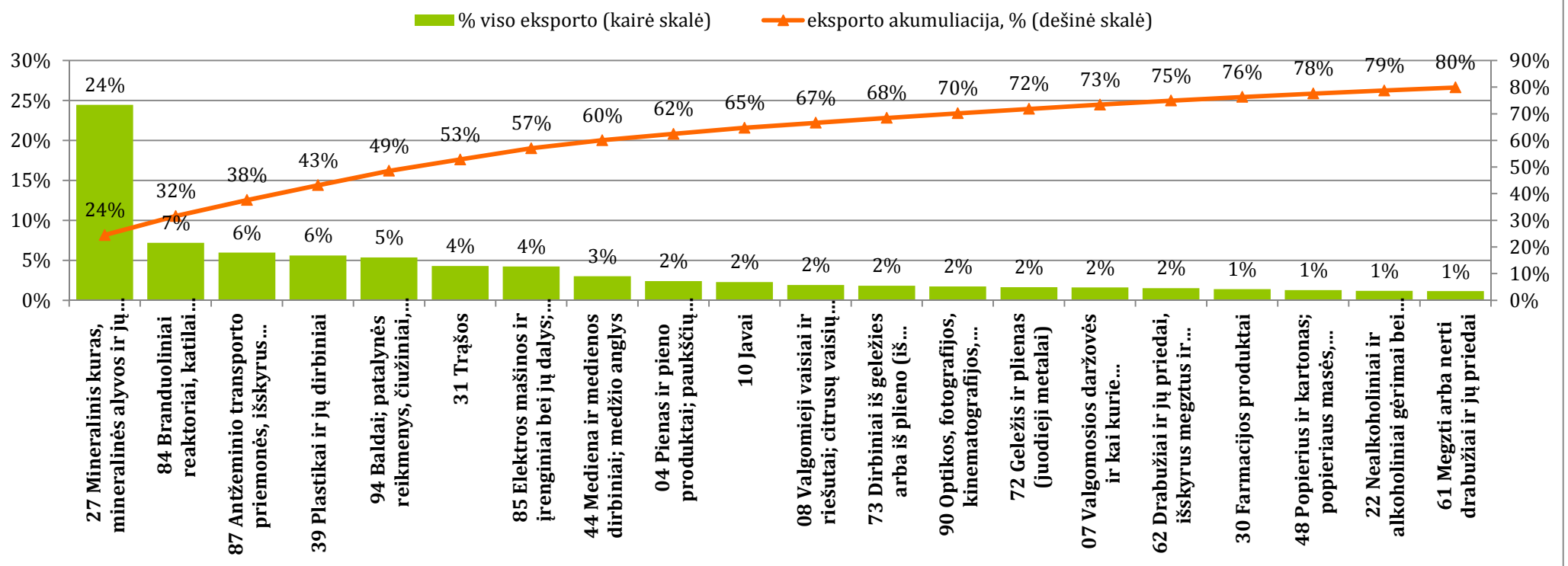
Prekių eksportas pagal geografinį skaidymą, 90% viso eksporto, 2012 metai

11

¹⁰ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai
¹¹ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

Prekių eksportas pagal kombinuotą nomenklatūrą ir eksporto akumuliacija, 2012m.

12

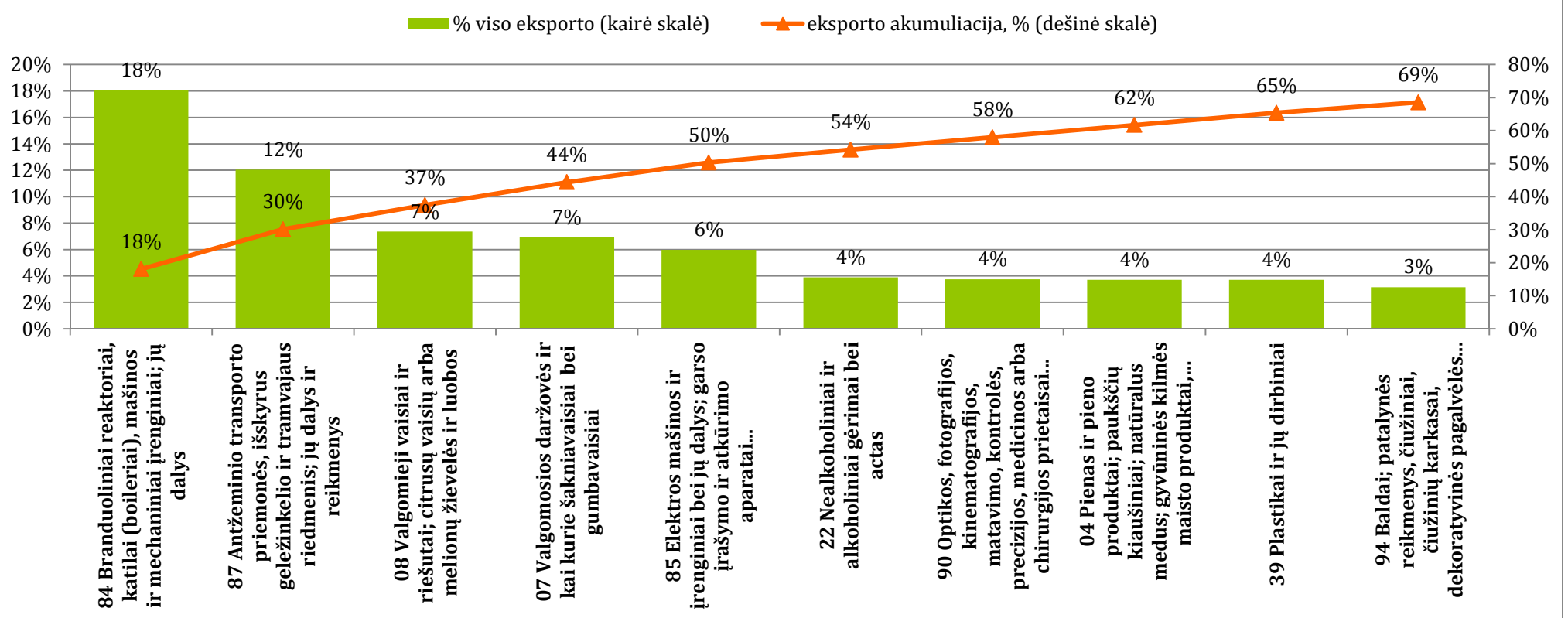
Žemiau pateikiamas Lietuvos eksportas kombinuotos nomenklatūros prekių grupėmis ir eksporto akumuliacija viso eksporto į pastarąją šalį. Grafikai pateikiami dešimčiai pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų.

1. Rusija

Lietuvos eksporte į Rusiją dominuoja reeksportuojamos prekės, kaip branduoliniai reaktoriai, katilai (boileriai), mašinos ir mechaniniai įrenginiai; jų dalys (84 grupė), antžeminio transporto priemonės, išskyrus geležinkelio ir tramvajaus riedmenis; jų dalys ir reikmenys (87 grupė). Šių abiejų grupių eksportas sudaro net 30 procentų viso Lietuvos eksporto į Rusiją. Kitų prekių grupių eksportas - vaisiai, daržovės, mėsos ir pieno produktai, sudaro apie 22 procentus viso eksporto (grupės: 08, 07, 04).

13

Prekių eksportas % ir eksporto akumuliacija % į Rusiją, 2012m.

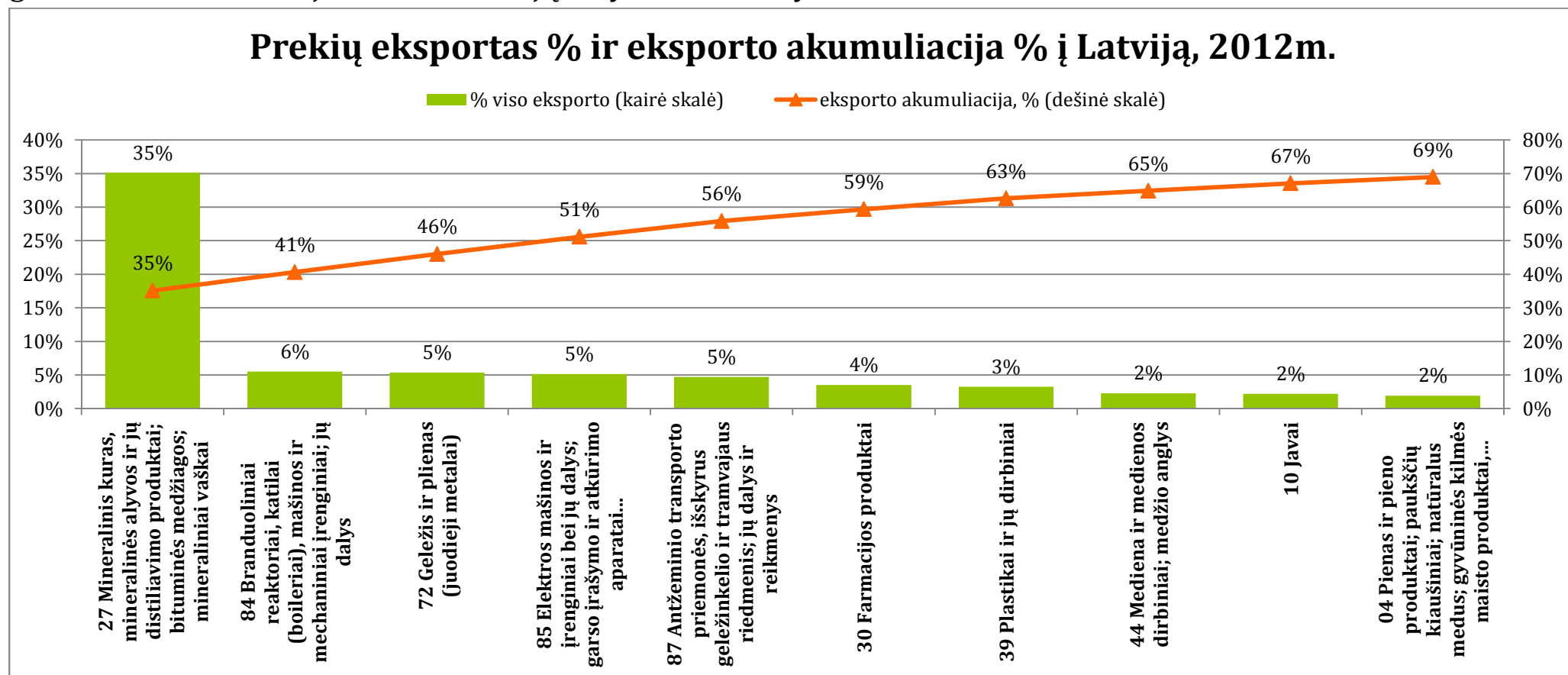

¹² LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

¹³ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

2. Latvija

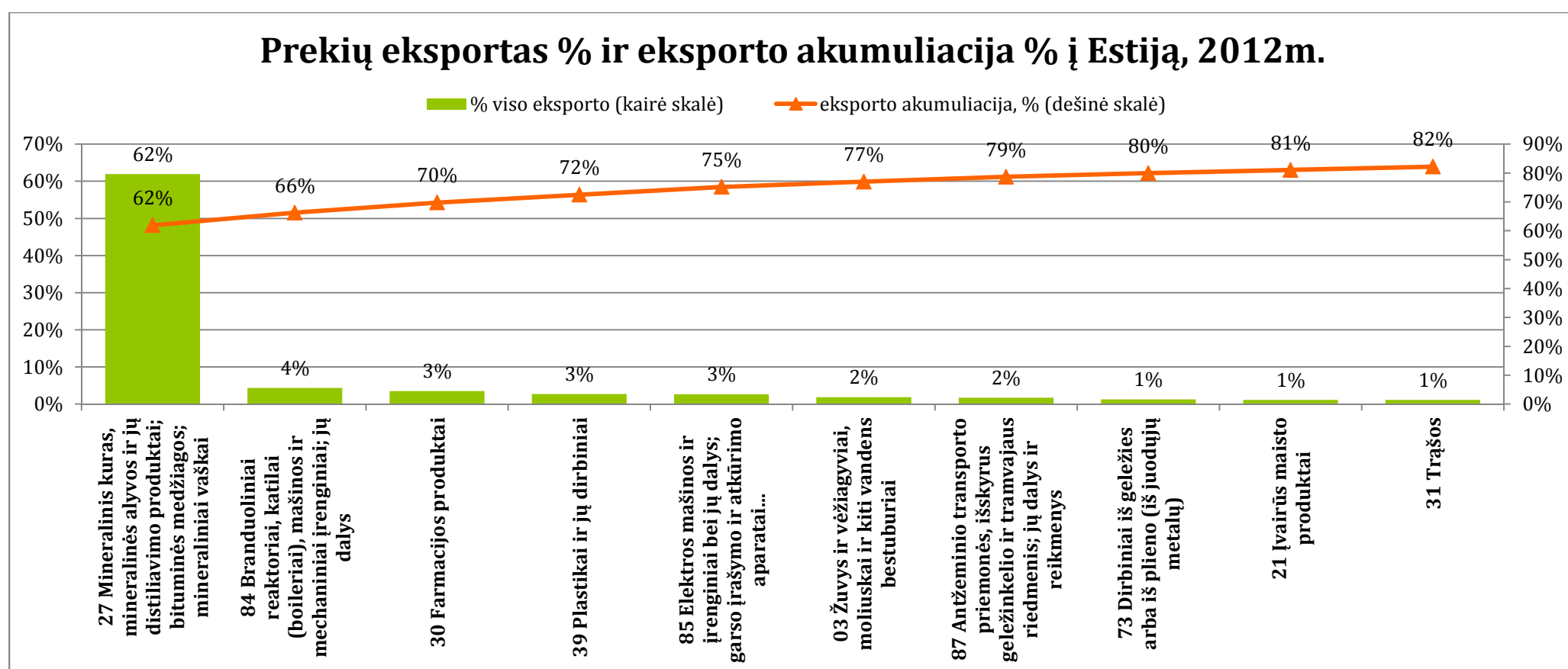
Lietuvos eksportą dominuoja 27-tos grupės prekės, t.y. mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai; bituminės medžiagos; mineraliniai vaškai. Vien šios grupės eksportas sudaro net 35 procentus viso eksporto į šią šalį. Likęs eksportas pasiskirsto gana mažomis dalimis į kelias grupes: branduoliniai reaktoriai, katilai (boileriai), mašinos ir mechaniniai įrenginiai, jų dalys; geležis ir plienas (juodieji metalai); elektros mašinos ir įrenginiai bei jų dalys; garso įrašymo ir atkūrimo aparatai; antžeminio transporto priemonės, išskyrus geležinkelio ir tramvajaus riedmenis; jų dalys ir reikmenys.

14

3. Estija

Eksportą į Estiją dominuoja mineralinis kuras, kuris sudaro net 62 procentus viso Lietuvos prekių eksporto į Estiją. Tai daro Lietuvos eksportą labai nedifersifikuotu ir priklausomu nuo Estijos ekonomikos dinamikos (transporto ir logistikos sektoriaus).

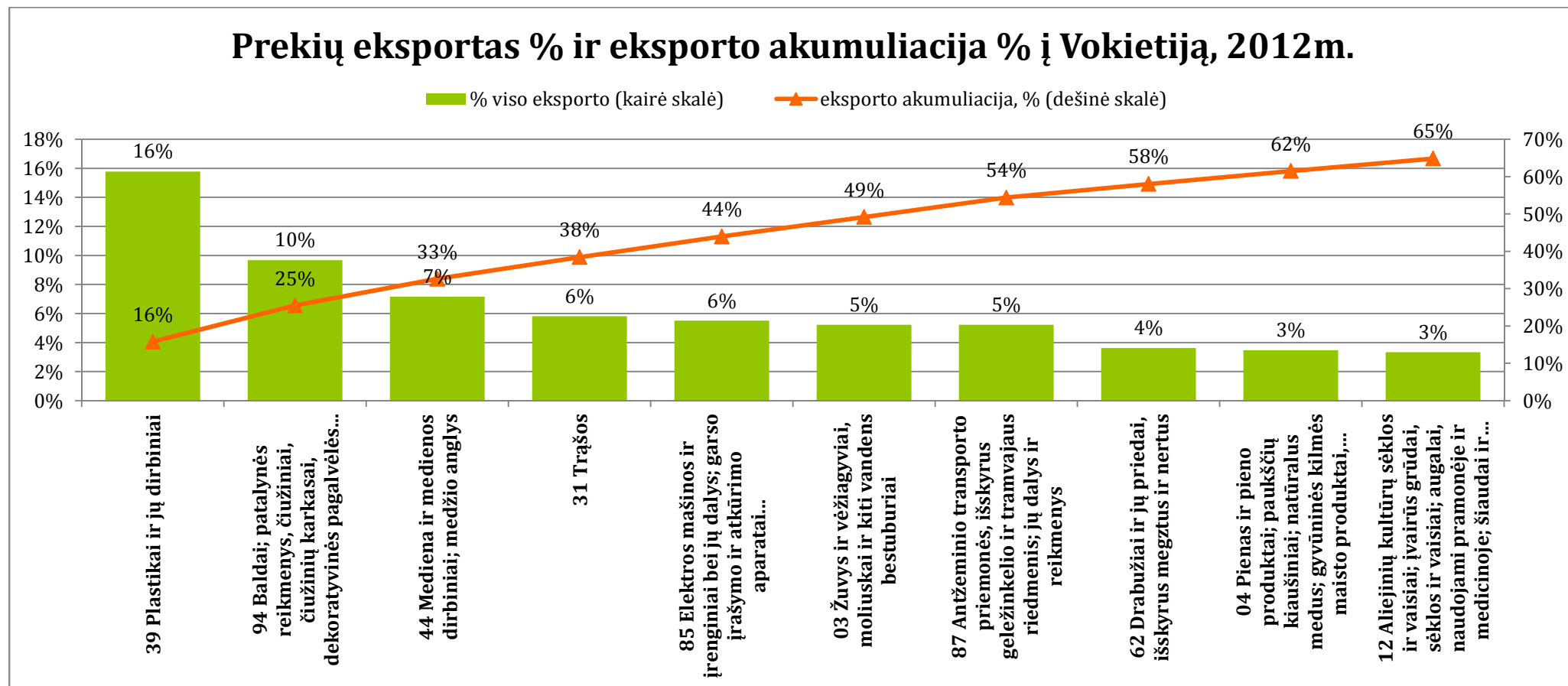

15

¹⁴ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

4. Vokietija

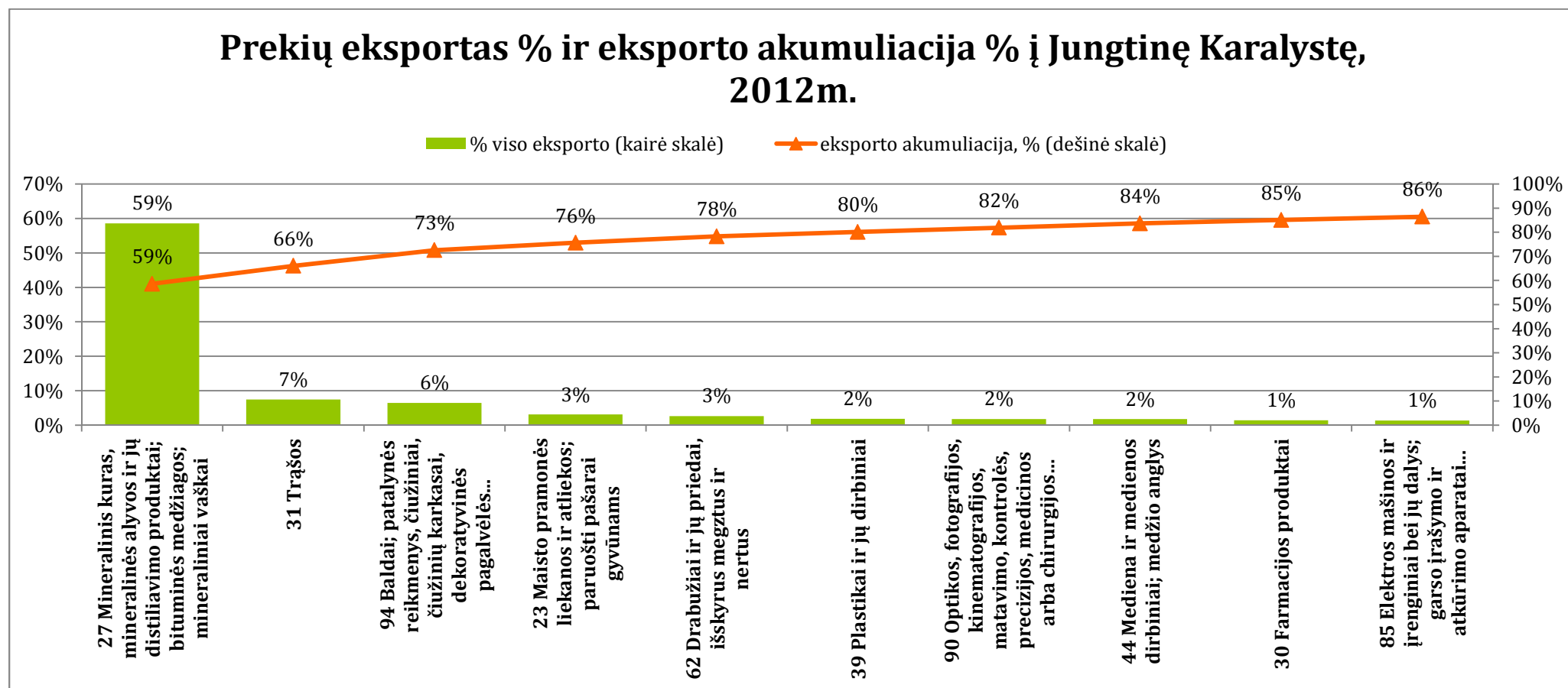
Ketvirta pagal svarbą prekių ir paslaugų eksporte – Vokietija. Į ją nukreipti 8 procentai viso Lietuvos eksporto. Vokietijos rinkoje Lietuvos eksportas kur kas labiau diversifikuotas: plastikai ir jų dirbiniai sudaro didžiąją eksporto dalį – 16 procentų viso eksporto į Vokietiją, baldai – 10 procentų, mediena ir medienos dirbiniai; medžio anglys – 7 procentus, trąšos elektros mašinos atitinkamai po 6 procentus viso eksporto.

16

5. Jungtinė Karalystė

Į JK nukeliauja 6 procentai viso Lietuvos eksporto. Didžiąją šio eksporto dalį – net 59 procentus - sudaro mineralinis kuras, 7 procentus trąšos, 6 procentus baldai. Tad bendrai vertinant koncentracija produktų atžvilgiu yra gana stipri.

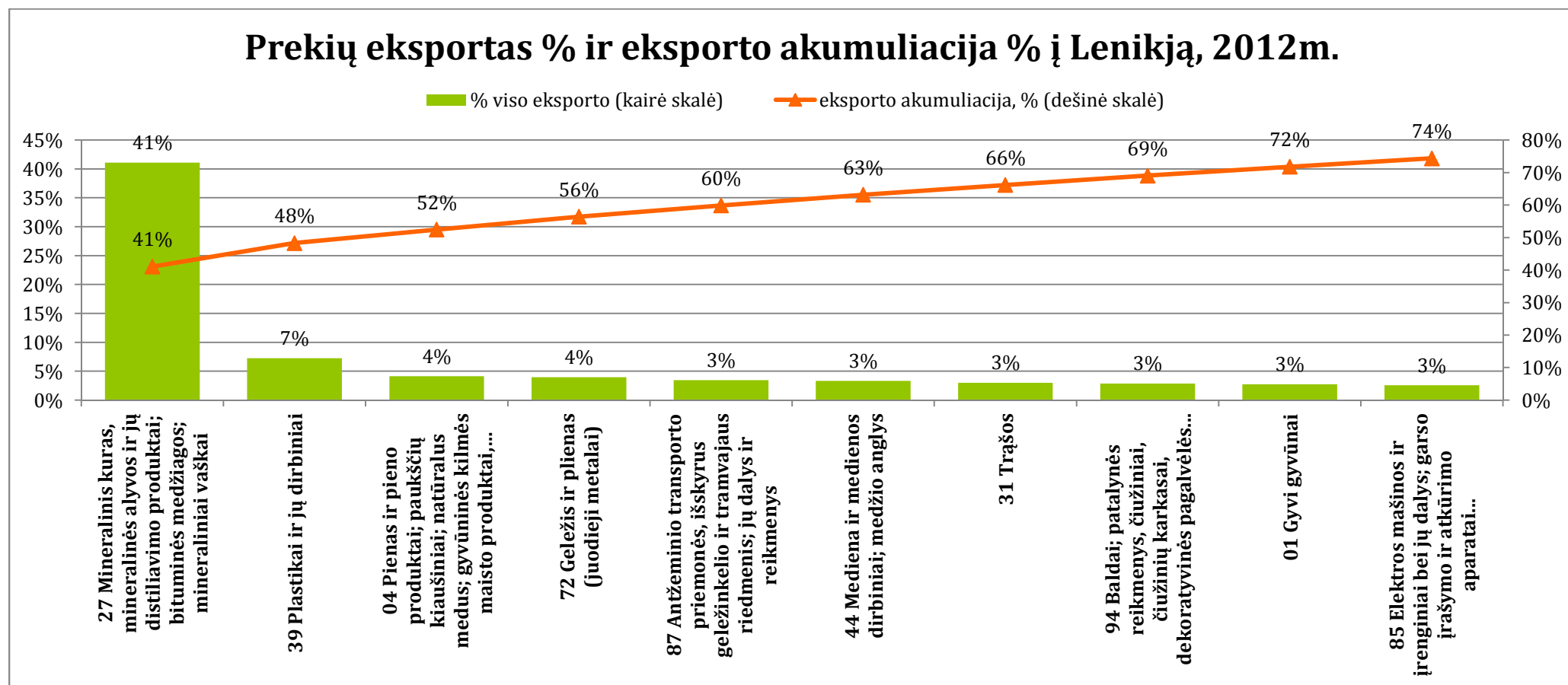
17

¹⁵ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

¹⁶ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

6. Lenkija

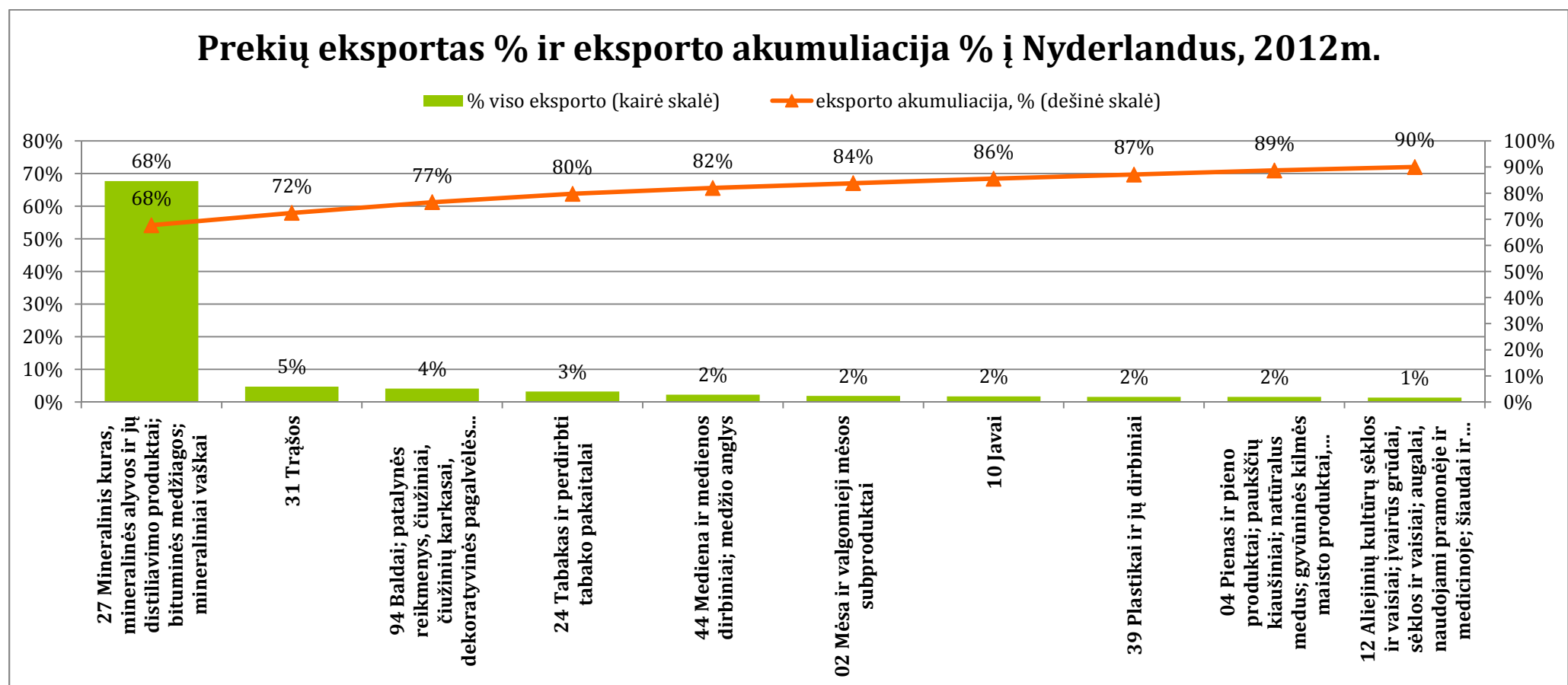
Eksporto į Lenkiją, kuriai irgi tenka 6 procentai viso Lietuvos prekių eksporto, situacija panaši į Latvijos ir JK. Dominuoja mineralinis kuras – net 42 procentai viso eksporto į šią šalį, plastikai ir jų dirbiniai siekia tik 7 procentus, pienas ir pieno produktai, gyvūninės kilmės produktai – po 4 procentus viso eksporto.

18

7. Nyderlandai

Nyderlandams kaip ir JK ir Lenkijai tenka po 6 procentus viso Lietuvos prekių eksporto, kuriame dominuoja mineralinis kuras (68 procentai viso eksporto į **Nyderlandus**). Trašos užima antrą vietą su 5 procentais viso eksporto, baldai – 4 procentus, tabako produktai - 3 procentus.

19

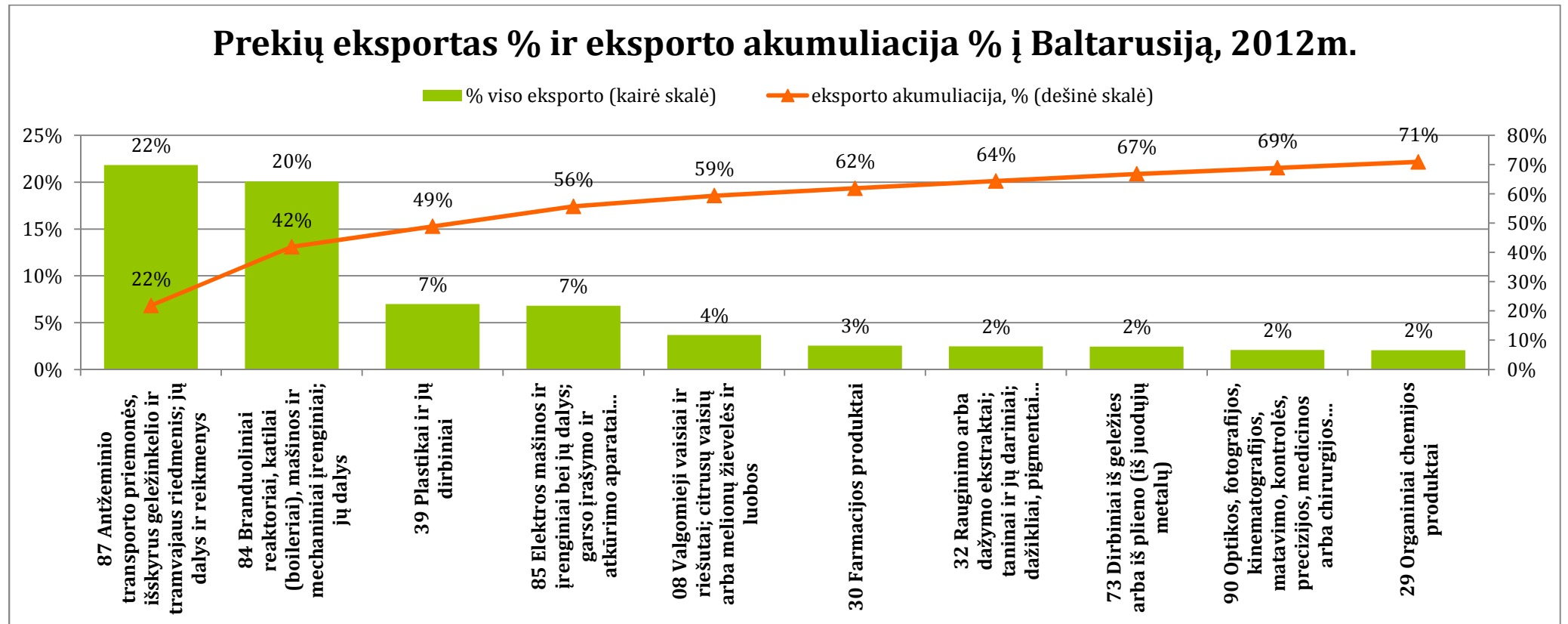
¹⁷ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

¹⁸ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

¹⁹ LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

8. Baltarusija

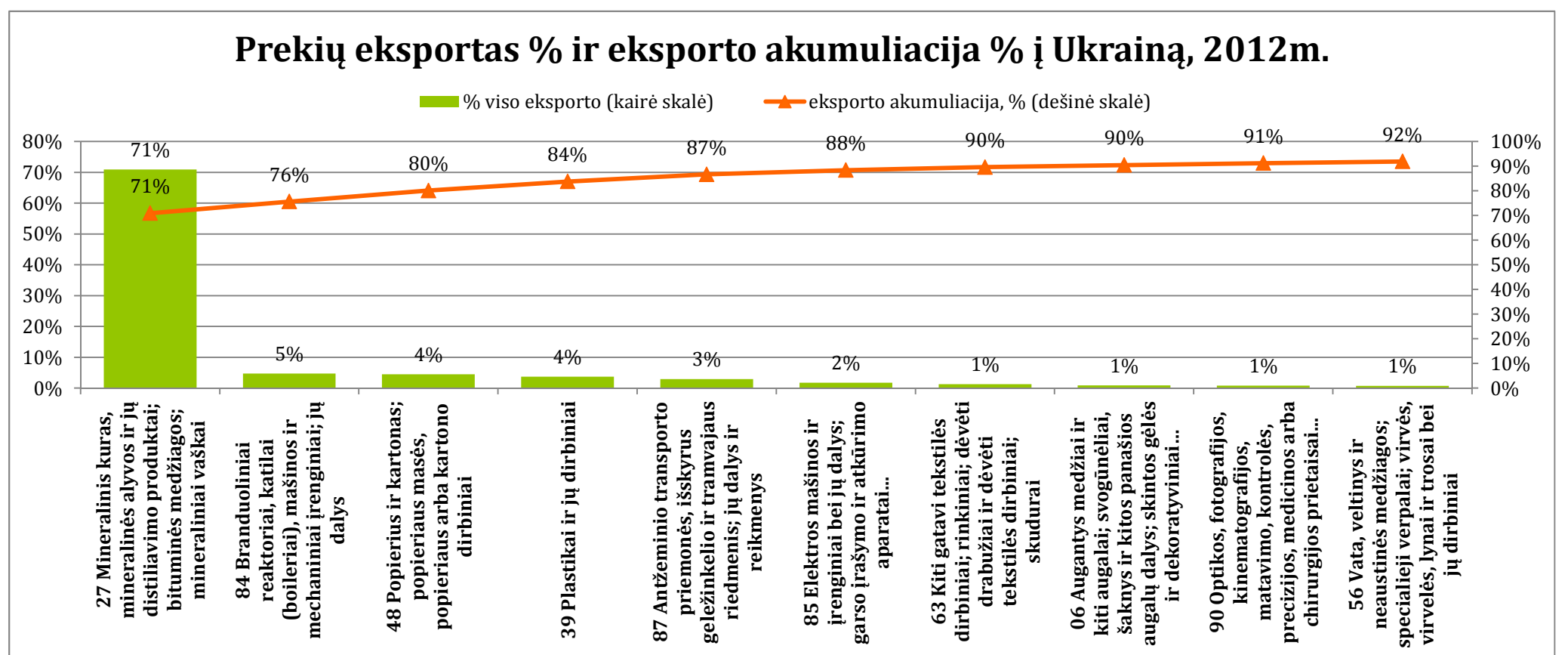
Į Baltarusiją nukreipti 5 procentai viso Lietuvos eksporto. Kaip ir eksporte į Rusiją – dominuoja reeksportuojamos 87. ir 84. grupių prekės. Šių dviejų prekių grupių eksportas sudaro 42 procentus viso eksporto. Po 7 procentus viso eksporto į Baltarusiją dalijasi plastikai ir jų dirbiniai bei atitinkamai elektros mašinos ir jų įrenginiai.

20

9. Ukraina

Į šią šalį iškeliaja 4 procentai viso Lietuvos eksporto ir pastarojoje net 71 procentą sudaro mineralinis kuras. 84. grupės prekės sudaro 5 procentus, popieriaus dirbiniai (48. grupė) ir plastikai po 4 procentus. Lietuvos eksportas į Ukrainą – mažiausiai diversifikuotas (lyginant su kitomis top 10 šalimis pagal bendrą eksporto mastą).

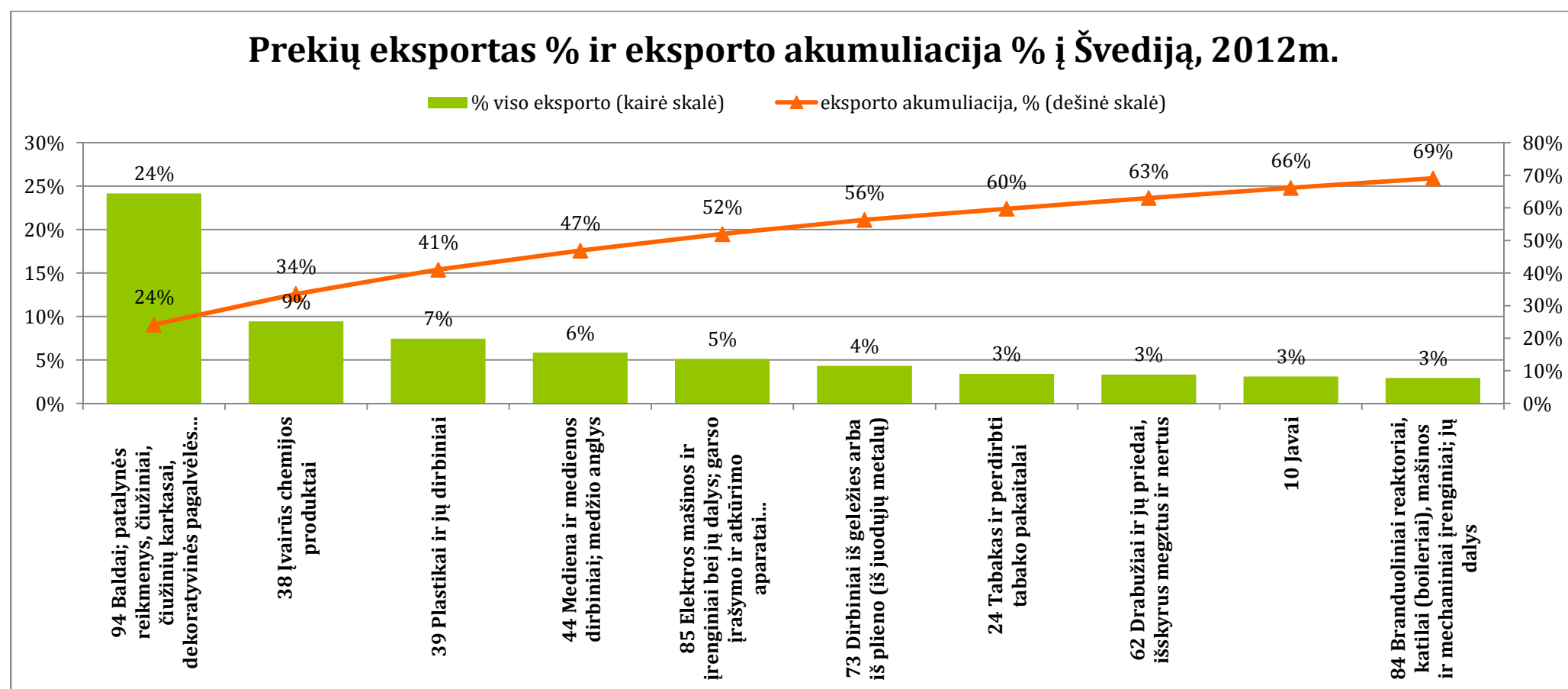
21

20 LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

21 LT Statistikos departamento duomenys ir autoriaus skaičiavimai

10. Švedija

Į Švediją nukreipti 3 procentai Lietuvos eksporto, kurio 24 procentus sudaro baldų gaminiai, 9 procentus chemijos produktai, 7 procentus plastikai ir jų dirbiniai, 6 procentus mediena, 5 procentus elektros mašinos ir įrenginiai. Eksportas į šią šalį vienas labiausiai diversifikuotų (ypač atsižvelgiant į labai žemą reeksporto kiekį).

Herfindahl–Hirschman Indeksas

Herfindahl–Hirschman Indeksas matuoja rinkos arba produkto absoliutų koncentracijos lygį. Indeksas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$HHI = \sum_{i=1}^N \left(\frac{x_i}{N \times \bar{x}} \right)^2$$

x_i – reiškia prekės i eksportą, arba eksportą į valstybę i

$N \times \bar{x}$ – visas eksportas prekių grupės i arba į valstybę i eksportas

Sudarytas indeksas gali sviruoti tarp $\frac{1}{N}$ ir 1. $\frac{1}{N}$ indikuotų visiškai tolygų prekių arba šalių pasiskirstymą, o 1 indikuotų aboslūčią koncentraciją. Viršuje pateiktas koncentracijos įvertinimas patvirtinamas ir HH indekso. Pagrindinėse Lietuvos rinkose eksportas pakankamai diversifikuotas tik 3 valstybėse: Rusijoje, Vokietijoje ir Švedijoje. Visgi reiktų atsižvelgti į faktą, jog didžiąją dalį Lietuvos eksporto į Rusiją sudaro reeksportas, teikiantis tik mažą pridedamąją vertę Lietuvos ekonomikai.

Standartiškai HHI vertinamas:

- mažiau 0.01 – kaip labai diversifikuota rinka
- tarp 0.01 ir 0.15 kaip diversifikuota rinka
- tarp 0.15 ir 0.25 kaip vidutinė koncentracija
- virš 0.25 kaip stipri koncentracija

Visgi reiktų atkreipti dėmesį į faktą, jog visos pagrindinės Lietuvos eksporto rinkos yra ne tik geografiškai, bet ir ekonomiškai glaudžiai susijusios. Tad pavienis HHI vertinimas galimai neparodo realios priklausomybės.

Vertinant Lietuvos eksportą pagal šalis, į kurias eksportuojama:

Lentelėje pateikiamos 29 šalys pagal eksporto svarbą (mažėjančia tvarka).

HHI koncentracija virš 0.1 pažymėta raudona spalva.

Pagrindinėse 29 eksporto rinkose žemiausia apskaičiuota koncentracija siekė 0.06 (Vokietija, Danija, Suomija). Aukščiausia užfiksuota koncentracija pasiekta eksporte į Iraną (0.98), Togą (0.96), Nigeriją (0.83). Tokia aukšta koncentracija pasiekama dėl labai menko eksportuojamų prekių įvairumo ir menko kiekio. Reikia pabrėžti, jog norint tikslingai identifikuoti pavojingas koncentracijas – būtų būtinas HHI perskaičiavimas, neįtraukiant reeksportuojamų prekių. Tai leistų tiksliau įvertinti Lietuvos eksporto ir kartu ekonomikos dinamikos priklausomybę nuo atitinkamos šalies vystymosi.

Lentelė 1.

Nr.	Šalis	Eksportas mln. LT	% viso eksporto	HHI
1	RU Rusija	15037.2	18.9%	0.07
2	LV Latvija	8668.1	10.9%	0.14
3	EE Estija	6231.0	7.8%	0.39
4	DE Vokietija	6196.8	7.8%	0.06
5	GB Jungtinė Karalystė	4984.1	6.3%	0.36
6	PL Lenkija	4814.8	6.0%	0.19
7	NL Nyderlandai	4613.7	5.8%	0.47
8	BY Baltarusija	3654.9	4.6%	0.10
9	UA Ukraina	2853.2	3.6%	0.51
10	SE Švedija	2601.6	3.3%	0.09
11	FR Prancūzija	2492.0	3.1%	0.14
12	DK Danija	1621.8	2.0%	0.06
13	NO Norvegija	1558.3	2.0%	0.11
14	IT Italija	1360.5	1.7%	0.08
15	US Jungtinės Valstijos	1196.8	1.5%	0.18
16	KZ Kazachstanas	1193.0	1.5%	0.10
17	FI Suomija	947.5	1.2%	0.06
18	BE Belgija	844.4	1.1%	0.10
19	IR Iranas	697.3	0.9%	0.98
20	ES Ispanija	587.0	0.7%	0.08
21	TR Turkija	541.1	0.7%	0.25
22	CZ Čekija	505.4	0.6%	0.09
23	HU Vengrija	385.8	0.5%	0.19
24	SA Saudo Arabija	306.2	0.4%	0.71
25	TG Togas	306.1	0.4%	0.96
26	NG Nigerija	300.4	0.4%	0.83
27	KG Kirgizija	241.8	0.3%	0.72
28	SK Slovakija	233.6	0.3%	0.09
29	CN Kinija	230.1	0.3%	0.11

Vertinant Lietuvos eksportą pagal kombinuotos nomenklatūros prekių grupes:

Vertinant pagal kombinuotos nomenklatūros prekių grupes, matyti, jog pirmas 3 pagal svarbą Lietuvos eksporte vietas užima reeksporto arba dalinio reeksporto prekės. 84 ir 87 prekių grupės yra pagrinde tik reeksportuojamos, o mineralinis kuras yra importuojamas bei perdirbamas „Orlean Lietuva“ gamykloje nesukuria didelės pridėtinės vertės – tad jį vertinti būtų galima irgi kaip reeksportą. Vertinant koncentraciją pagal prekių grupes, sunku įvertinti galimas ekonomines pasekmes, krentant ar augant šių produktų paklausai tarptautinėse rinkose. Galimai „Orlean Lietuva“ gali operatyviai reaguoti į svyruojančią paklausą ir perdirbto mineralinio kuro eksporto kritimas būtų sušvelnintas mažėjančiu importu.

Apatinė lentelė pateikia HHI indeksus pagrindinėms eksportuojamoms prekėms. Mažiausia apskaičiuota koncentracija, po 0.08 randama baldų, trąšų ir medienos dirbinių prekių grupėse. Tuo tarpu didžiausia koncentracija pasiekama valgomųjų daržovių (0.68), valgomųjų vaisių (0.54), bei nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų (0.43) eksporte.

Norint spręsti kokių prekių grupių gamintojams ir eksportuotojams turėtų būti suteikiamas papildomas dėmesys padedant diversifikuoti rinkas, būtina be HHI indekso atlikti ir pavienių prekių įtakos analizę Lietuvos ekonomikai (kaip pvz. mokami mokesčiai, sukuriamos darbo vietos ir t.t.).

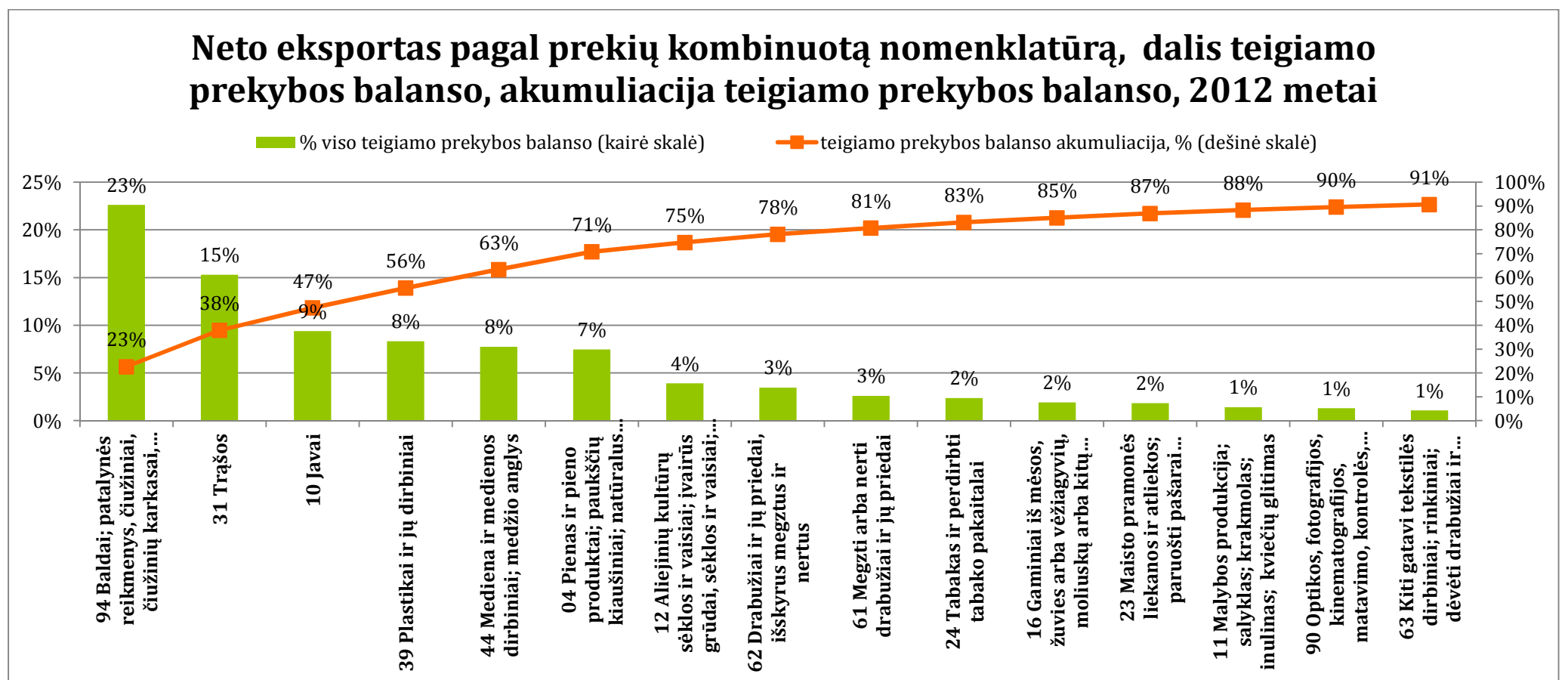
Lentelė 2.

Nr.	Kobinuotoji nomenklatūra	Eksportas mln. LT	% viso eksporto	HHI
1	27 Mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai; bituminės medžiagos; mineraliniai vaškai	19527.7	24.5%	0.13
2	84 Branduoliniai reaktoriai, katilai (boileriai), mašinos ir mechaniniai įrenginiai; jų dalys	5705.7	7.2%	0.26
3	87 Antžeminio transporto priemonės, išskyrus geležinkelio ir tramvajaus riedmenis; jų dalys ir reikmenys	4744.3	6.0%	0.19
4	39 Plastikai ir jų dirbiniai	4470.1	5.6%	0.09
5	94 Baldai; patalynės reikmenys, čiužiniai, čiužinių karkasai, dekoratyvinės pagalvėlės...	4275.9	5.4%	0.08
6	31 Trašos	3415.5	4.3%	0.08
7	85 Elektros mašinos ir įrenginiai bei jų dalys; garso įrašymo ir atkūrimo aparatai...	3354.8	4.2%	0.11
8	44 Mediena ir medienos dirbiniai; medžio anglis	2396.9	3.0%	0.08
9	04 Pienas ir pieno produktai; paukščių kiaušiniai; natūralus medus; gyvūninės kilmės maisto produktai, nenurodyti kitoje vietoje	1897.9	2.4%	0.14
10	10 Javai	1781.4	2.2%	0.20
11	08 Valgomieji vaisiai ir riešutai; citrusų vaisių arba melionų žievelės ir luobos	1519.3	1.9%	0.54
12	73 Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)	1442.4	1.8%	0.09
13	90 Optikos, fotografijos, kinematografijos, matavimo, kontrolės, precizijos, medicinos arba chirurgijos prietaisai...	1373.0	1.7%	0.19
14	72 Geležis ir plienas (juodieji metalai)	1276.5	1.6%	0.18
15	07 Valgomosios daržovės ir kai kurie šakniavaisiai bei gumbavaisiai	1266.7	1.6%	0.68
16	62 Drabužiai ir jų priedai, išskyrus megztus ir nertus	1184.1	1.5%	0.14
17	30 Farmacijos produktai	1103.7	1.4%	0.16
18	48 Popierius ir kartonas; popieriaus masės, popieriaus arba kartono dirbiniai	1008.6	1.3%	0.17
19	22 Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	928.0	1.2%	0.43
20	61 Megzti arba nerti drabužiai ir jų priedai	905.5	1.1%	0.16
21	24 Tabakas ir perdirbti tabako pakaitalai	892.9	1.1%	0.10
22	23 Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti pašarai gyvūnams	791.8	1.0%	0.09
23	38 Įvairūs chemijos produktai	785.7	1.0%	0.15
24	12 Aliejinių kultūrų sėklos ir vaisiai; įvairūs grūdai, sėklos ir vaisiai; augalai, naudojami pramonėje ir medicinoje; šiaudai ir pašarai	773.7	1.0%	0.15

III. Neto eksportas

Vertinant Lietuvos eksportą būtina atsižvelgti ir į prekybos balansą. Prekybos balansas parodo ekonomikos pajėgumą sukurti ir eksportuoti prekes, arba importavus tos pačios prekių grupės produktus, juos apdirbus eksportuoti su didesne pridėtine verte – taip sukuriant teigiamą prekybos balansą.

Žvelgiant į prekių grupes su teigiamu prekybos balansu, galima daryti išvadas, kurių prekių grupių eksporte Lietuva turi konkurencinį pranašumą, kuriuo dabar naudojantis (skatinant eksporto rinkų plėtrą ir kitas priemones) pavyktų efektyviai mažinti prekybos balanso deficitą.

23

23 diagrama pateikia pagrindines prekių grupes su teigiamu prekybos balansu. Lietuvos konkurencingumas aiškiai matomas baldų gamyboje (94 prekių grupė), trašų eksporte (31 prekių grupė), javų eksporte (10 prekių grupė), plastikų gamyboje (39 prekių grupė) ir medienos eksporte (44 prekių grupė).

Visgi reiktų pabrėžti, jog teigiamą prekybos balansą sudaro prekių eksportas su nedidele pridėjamą verte (pieno produktai, mediena, sėklos, vaisiai, tabako gaminiai). Ir kai kurių šių prekių grupių eksportas stipriai priklausomas nuo gamtinių sąlygų ir gali būti nepastovus. Tad dėmesį reiktų telkti į galutinio vartojimo prekių eksporto skatinimą - baldų, plastiko, trašų, drabužių bei optikos sektoriuose.

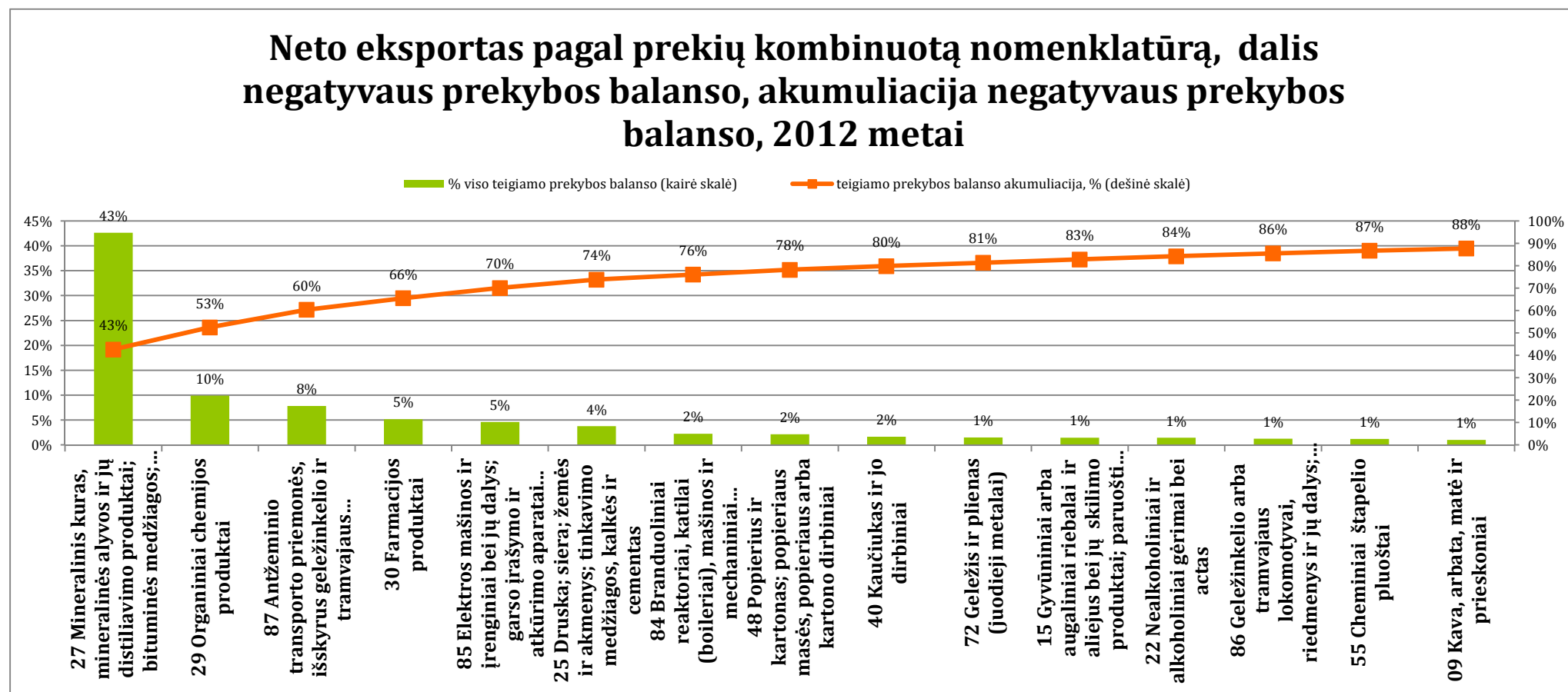
Neigiamas prekybos balansas (žr. 24 diagramą) suteikia išvargą, kokių prekių grupių importą reiktų mažinti. Didžiausią dalį neigiamo prekybos balanso dalį, net 43 procentus, sudaro mineralinio kuro produktai. Mažinimas įmanomas keliais būdais: skatinant vartojimo mažėjimą (namų renovacija – mažėja poreikis šilumos gamybai, bei skatinant nuosavų išteklių naudojimą, sparčiau investuojant į energijos gavybą, naudojant atsinaujinančius energetikos išteklius).

Apačioje bendrai pateikta diagrama *suponuoja* ir į kokias gamybos šakas turėtų būti nukreiptas dėmesys, bandant pritraukti investicijas: farmacijos produktų gamybą, elektros ir elektronikos produktų gamybą, boilerių

LIETUVOS PREKIŲ IR PASLAUGŲ EKSPORTO APŽVALGA

ir katilų gamybą bei popieriaus pramonę. Pritraukiant dideles užsienio investicijas šiuose sektoriuose (green field investment) – padėtų atsverti prekybos deficitą šių prekių grupių prekybos balanse.

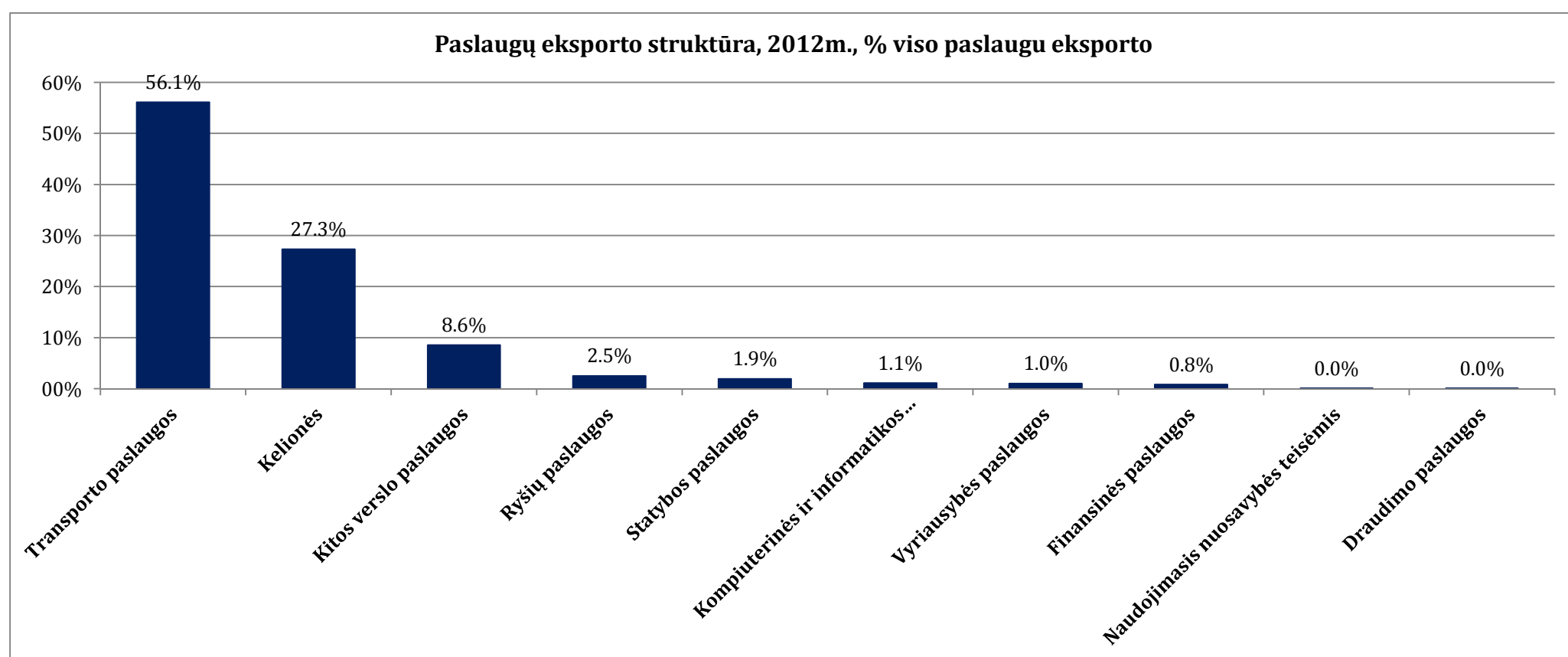
Tuo pačiu dauguma šių prekių grupių galima priskirti prie aukštesnės arba aukštos pridėtinės vertės prekių. Augant šių prekių vietinei gamybai ir eksportui, augtų ir šalies konkurencingumas, bei kiltų vidutinis atlyginimas, ko pasekoje augtų ir pragyvenimo lygis.

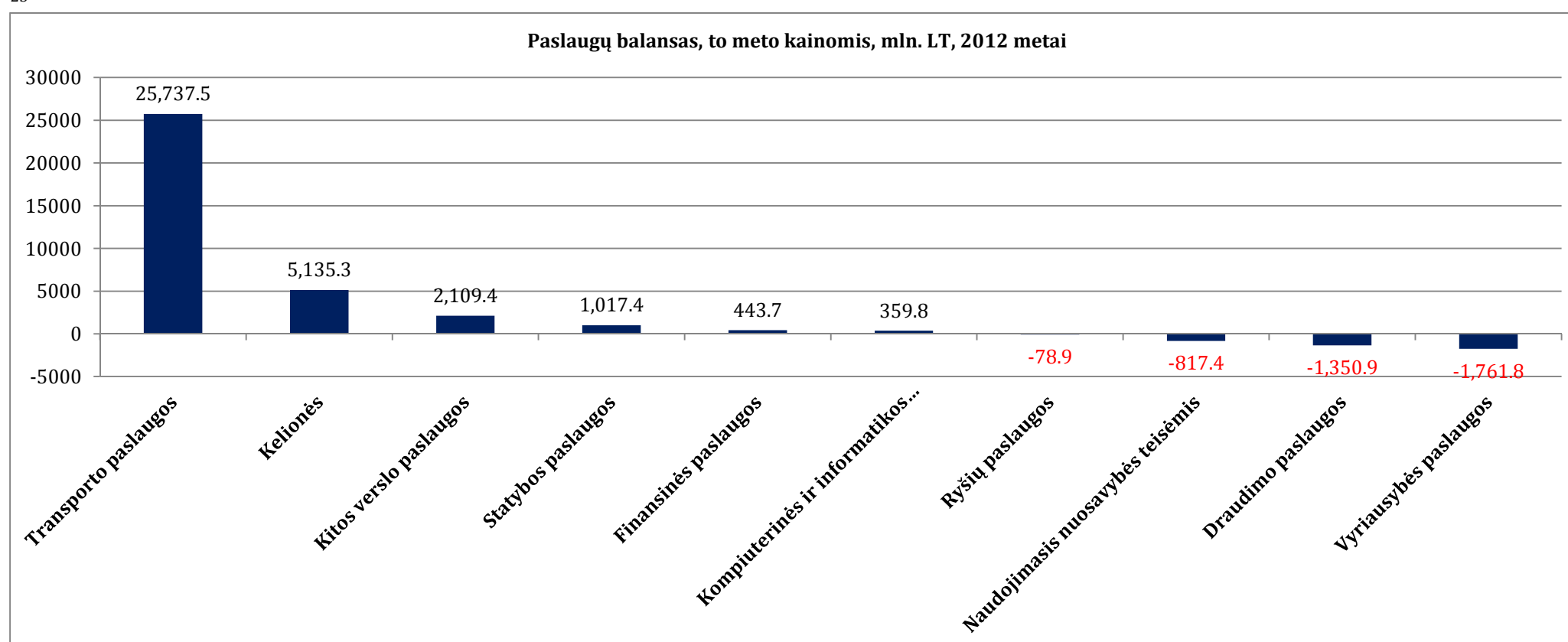
IV. Paslaugų eksportas

Vertinant Lietuvos paslaugų eksportą remiantis Lietuvos Banko statistika, aiškiai matoma koncentracija į du sektorius: transporto paslaugas bei turizmą. Deja abi šios paslaugų grupės, nors ir labai svarbios, visgi labai priklausomos nuo bendrų ekonomikos tendencijų. Tad matomas aiškus poreikis skatinti ryšių, statybos, ir IT paslaugų eksportą. Ši svarba tampa dar aiškesnė žvelgiant į paslaugų eksporto balansą (žr. 26 diagramą), kuriame matyti, jog ryšių paslaugų Lietuva sumoje neeksportuoja, o tik importuoja, o finansinių ir IT paslaugų balansas yra labai arti 0.

Atsižvelgiant į pasaulinę praktiką – reikėtų apsvarstyti strategiją, orientuotis į eksportuojančios apdirbamosios pramonės pritraukimą į Lietuvą, mat būtent didelių pramonės žaidėjų atėjimas į vietinę rinką automatiškai palaipsniui aplink save kuria ir paslaugų tiekėjų kūrimąsi.

25

26

²⁵ Lietuvos banko duomenys ir autoriaus skaičiavimai

²⁶ Lietuvos banko duomenys ir autoriaus skaičiavimai

V. Pabaigai:

Ši apžvalga nėra mokslinis darbas ir jos tikslas tik parodyti galimas problemas. Norint identifikuoti Lietuvos eksporto problemas bei rizikas, būtinos tolimesnės ir gilesnės ekonominės analizės (bei specifiniai rinkos tyrimai), padedančios priimti teisingus sprendimus ūkio ministerijai kaip būtina skatinti Lietuvos eksportą: kokioms prekių šakoms ir kokia valstybės institucijų pagalba būtina. Kuriant Lietuvos eksporto strategiją būtinas ne tik bendradarbiavimas su pramonės ir paslaugų sektoriaus atstovais, Investuok Lietuvoje, Versli Lietuva specialistais, tačiau būtinas ir didžiųjų partijų sutarimas. Per 2-3 metus vargu ar pavyks pasiekti norimus rezultatus (ūkio transformacija link didesnę pridėtinę vertę kuriančių prekių gamybos ir eksporto), tačiau būtina užtikrinti dabar pradėtų reformų ar projektų tęstinumą sekantiems 4-8 metams.